

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Zuzana Macková

**Problematické aspekty právní úpravy trestného
činu znásilnění a jeho možná redefinice**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Lukáš Bohuslav Ph. D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 3. 2. 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 170 077 znaků včetně mezer.

Zuzana Macková

V Praze dne 3. února 2024

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucímu diplomové práce doc. JUDr. Lukáši Bohuslavovi za vstřícný přístup a cenné rady, které pomohly zformovat finální podobu této práce. Dále bych chtěla poděkovat především své rodině, která mě během celého studia podporovala. Opomenout nesmím ani svého přítele a kamarády, jež mi byli během studia i psaní této práce oporou.

Úvod.....	7
1. Historický vývoj právní úpravy trestného činu znásilnění	10
1.1. Trestní zákon č. 86/1950 Sb.....	10
1.2. Trestní zákon č. 140/1961 Sb.....	10
1.3. Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.	12
2. Zahraniční právní úprava trestného činu znásilnění.....	16
2.1. Slovensko.....	16
2.1.1. Právní úprava.....	16
2.1.2. Porovnání s právní úpravou v České republice	18
2.1.3. Redefinice trestného činu znásilnění.....	19
2.2. Švédsko.....	21
2.2.1. Právní úprava.....	21
2.2.2. Problematika souhlasu.....	22
2.2.3. Statistická data.....	23
2.3. Francie.....	24
2.3.1. Právní úprava.....	24
2.3.2. Případ Jacka Z.	25
3. Kriminologický aspekt trestného činu znásilnění	28
3.1. Nahlášené a objasněné případy, latentní kriminalita	28
3.2. Charakteristika pachatele	29
3.2.1. Recidiva a sexuální deviace	30
3.2.2. Typologie pachatele	30
3.2.3. Pachatelé ve věku dítěte a vliv návykových látek	31
3.3. Charakteristika oběti	31
3.3.1. Vztah oběti k pachateli	32
3.3.2. Forma odporu oběti	33

3.3.3.	Sekundární viktimizace	34
4.	Judikatura k trestnému činu znásilnění a její vývoj.....	37
4.1.	K pojmu násilí.....	37
4.2.	K pojmu donucení.....	38
4.3.	K pojmu bezbrannost	40
4.4.	K pojmu pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží.....	44
5.	Aktuální právní úprava trestného činu znásilnění v českém právním řádu a zhodnocení nezbytnosti její změny.....	46
5.1.	Východiska pro změnu právní úpravy trestného činu znásilnění	48
6.	Vládní návrh zákona, kterým se mění trestní zákoník a další související zákony	52
6.1.	Trestný čin znásilnění	52
6.2.	Trestný čin sexuálního útoku	54
6.3.	Trestný čin sexuálního nátlaku	56
6.4.	Trestný čin pohlavního zneužití.....	58
6.5.	Spáchání trestného činu zneužitím bezbrannosti	58
6.6.	Zhodnocení vládního návrhu zákona	62
6.6.1.	Problematika souhlasu.....	62
6.6.2.	Těhotenství ženy	63
6.6.3.	Nová koncepce trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti	64
6.6.4.	Spáchání trestného činu zneužitím bezbrannosti.....	65
6.6.5.	Nedostatky vládního návrhu zákona	66
Závěr.....		69
Seznam zkratk		72
Seznam použitých zdrojů.....		73
Problematické aspekty právní úpravy trestného činu znásilnění a jeho možná redefinice .		78
Abstrakt.....		78
Klíčová slova		79

Problematic aspects of the legal regulation of the crime of rape and its possible redefinition
..... 80

Abstract..... 80

Key words..... 81

Úvod

Trestný čin znásilnění je předmětem mnoha vášnivých diskuzí, a to nejen v průběhu posledních let, ale napříč celou historií. Jeho vnímání ve společnosti se neustále proměňuje, a tak se musí proměňovat i právní rámec, který jej zaštiťuje. V českém prostředí aktuálně nejvíce rezonuje snaha o redefinici trestného činu znásilnění s ohledem na začlenění prvku souhlasu do jeho skutkové podstaty po vzoru zahraničních právních řádů. Veškeré debaty ovšem provázejí především emoce, což nelze považovat za nepochopitelné, znásilnění je velmi citlivým tématem, které má navíc potenciál natrvalo změnit životy obětí. Většinu zmiňovaných nedostatků současné právní úpravy a náměty na její zlepšení lze z lidského pohledu pochopit a podporovat, nicméně z odborného hlediska je nutné zachovat chladnou hlavu a posoudit veškeré faktory, které s danou problematikou souvisí, především vzít v úvahu trestní právo jako celek, jako systém, který funguje společně a provázaně, a který nelze posuzovat izolovaně bez hlubších souvislostí. Trestný čin znásilnění není pouze jeho skutková podstata v § 185 trestního zákoníku, je nutné jej posuzovat v kontextu celého trestního zákoníku, ve vztahu k dalším trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, vzít v potaz rozsáhlou rozhodovací praxi trestních soudů, která značným způsobem dotváří kompletní pohled na trestný čin znásilnění, i například rámec mezinárodní či kriminologický. Jedná se o zcela komplexní problematiku, na kterou se nelze dívat úzkým pohledem laika, nýbrž racionálním pohledem právníka. Zmíněná komplikovanost, aktuálnost a kontroverznost byly hlavními důvody, proč jsem se rozhodla věnovat tomuto tématu ve své diplomové práci.

V úvodu své práce se budu nejprve věnovat historickému vývoji právní úpravy trestného činu znásilnění, a to především s ohledem na trestní zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon č. 140/1961 Sb., včetně jeho významné novely č. 144/2001 s účinností ke dni 1. května 2001, a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, včetně jeho novely č. 306/2009 Sb. s účinností ke dni 1. ledna 2010. Důraz bude kladen především na srovnání jednotlivých právních úprav v průběhu let v reakci na změny oproti právní úpravě dřívější. Historický vývoj právní úpravy trestného činu znásilnění považuji za zásadní zmínit především z důvodu jeho vlivu na právní úpravu současnou a jeho odraz ve vnímání společnosti ve vztahu k této problematice.

Další kapitolu věnuji vybraným právním úpravám trestného činu znásilnění v zahraničních právních řádech, zejména jejich komparaci s právní úpravou tohoto trestného činu v České republice. Pro účely právní komparatistiky jsem zvolila právní úpravu trestného činu na Slovensku, ve Švédsku a ve Francii, každou z nich z odlišného důvodu, abych v rámci komparatistiky zmapovala co možná nejširší okruh faktorů, které mají určitý význam pro danou

problematiku. Právní úpravu trestného činu znásilnění na Slovensku považuji za významnou s ohledem na totožný pramen práva, ze kterého slovenská i česká právní úprava vychází, a to trestní zákon č. 140/1961 Sb., a společenskou i kulturní blízkost Slovenské a České republiky. Na Slovensku navíc v současné době rovněž probíhají snahy o redefinici trestného činu znásilnění. Změna právní úpravy trestného činu znásilnění ve Švédsku ve smyslu začlenění prvku souhlasu do jeho skutkové podstaty byla jednou z nejvíce medializovaných, přičemž problematika souhlasu je velmi skloňovaným tématem ve vztahu k redefinici trestného činu znásilnění v České republice. Do této kapitoly jsem začlenila rovněž statistická data, která reflektují vliv zavedení souhlasu jako jednoho z definičních znaků skutkové podstaty trestného činu ve Švédsku. Poslední zahraniční právní úpravou, které jsem se rozhodla věnovat ve své práci, je právní úprava Francie. Hlavním motivem pro zvolení této právní úpravy je zakotvení možnosti spáchání trestného činu znásilnění překvapením, což je opět jeden z prvků, který je zvažován také v redefinici trestného činu znásilnění v České republice. Významným přínosem je zejména existence pravomocně skončeného případu trestného činu znásilnění překvapením, kterým se zabývaly francouzské trestní soudy, a který je rovněž součástí této kapitoly.

Třetí kapitola je věnována kriminologickému aspektu trestného činu znásilnění, který opět považuji za významný, a především přínosný pro pochopení širších souvislostí, které k problematice trestného činu znásilnění patří. Nejprve se blíže věnuji analýze nahlášených, respektive registrovaných, a objasněných případů znásilnění, a s tím související vysokou mírou latentní kriminality u tohoto trestného činu, přičemž se dotýkám rovněž možného vlivu redefinice trestného činu znásilnění na míru latentní kriminality. Samostatně se poté věnuji charakteristice pachatele a charakteristice oběti trestného činu znásilnění. U pachatele hovořím zejména o problematice recidivy, sexuální deviace, typologie pachatele, pachatelů ve věku dítěte a vlivu návykových látek ve vztahu k trestnému činu znásilnění, zatímco u obětí hovořím především o vztahu oběti k pachateli, formě odporu oběti při znásilnění a sekundární viktimizaci obětí trestného činu znásilnění. Veškerá témata doprovází statistická data dokládající fungování popsaných jevů v praxi.

V rámci další kapitoly uvádím shrnutí nejzásadnějších rozhodnutí v oblasti trestného činu znásilnění v rozhodovací praxi trestních soudů. Význam judikatury v problematice trestného činu znásilnění je naprosto stěžejní. Rozsáhlé množství pojmů a problematických aspektů právní úpravy tohoto trestného činu je dotvářeno judikaturou. Tento faktor má také klíčový vliv na mé následující hodnocení nezbytnosti změny právní úpravy trestného činu znásilnění v České republice. Nejvíce se v této kapitole věnuji výkladu pojmů násilí, donucení, bezbrannost, použití odporu a pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží.

Stěžejní oblastí pro téma této práce je zhodnocení aktuální právní úpravy trestného činu znásilnění v České republice a nezbytnosti její změny, čemuž se věnuji v páté kapitole. Součástí této kapitoly je také označení východisek pro změnu právní úpravy trestného činu znásilnění v českém právním řádu. S touto problematikou bezprostředně souvisí rovněž analýza vládního návrhu zákona, kterým se mění trestní zákoník a další související zákony, a který je aktuálním prostředkem uskutečňované redefinice trestného činu znásilnění.

V šesté kapitole procházím dílčí změny, které vláda uvádí ve svém návrhu zákona, zejména ve vztahu k trestnému činu znásilnění, trestnému činu sexuálního útoku, trestnému činu sexuálního nátlaku, trestnému činu pohlavního zneužití a spáchání trestného činu zneužitím bezbrannosti. Součástí poslední části této kapitoly je kritické zhodnocení jednotlivých aspektů vládního návrhu zákona, včetně vyzdvižení jeho nedostatků a vlastních návrhů na změnu právní úpravy či dalších souvisejících oblastí v problematice trestného činu znásilnění.

Cílem této diplomové práce je zmapovat problematické aspekty trestného činu znásilnění, především ve vztahu k aktuální kritice současné právní úpravy, která rezonuje společností, analyzovat aktuální právní úpravu trestného činu znásilnění a posoudit nezbytnost její redefinice, především s ohledem na rozsáhlou rozhodovací praxi trestních soudů, a zhodnotit připravované znění vládního návrhu novely trestního zákoníku.

1. Historický vývoj právní úpravy trestného činu znásilnění

Téma mé diplomové práce do značné míry ovlivňuje vývoj nebo progres, a to jak vývoj právní úpravy, rozhodovací praxe soudů či společenského smýšlení. Všechny tyto prvky nám umožňují kriticky pohlížet na danou problematiku, rozklíčovat její problematické aspekty a probudit snahu o její zlepšení. Z tohoto důvodu považuji za důležité v úvodu své práce alespoň základním způsobem zmapovat vývoj právní úpravy trestného činu znásilnění.

1.1. Trestní zákon č. 86/1950 Sb.

Trestní zákon č. 86/1950 Sb. upravoval trestný čin znásilnění v hlavě sedmé, která souhrnně obsahovala trestné činy proti svobodě a důstojnosti člověka, oddílu druhém, a to konkrétně v § 238 TZ 1950. Základní skutková podstata byla definována následujícím způsobem v odst. 1 tohoto ustanovení: *„Kdo násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí donutí ženu k souloži, nebo kdo k takovému účelu zneužije její bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody pět až deset let.“* V následujících odstavcích byly upraveny dvě kvalifikované podstaty trestného činu znásilnění. Ustanovení § 238 odst. 2 písm. a) TZ 1950 postihovalo vyšší trestní sazbou odnětí svobody na deset až dvacet let pachatele, který činem uvedeným v odst. 1 tohoto ustanovení způsobí oběti těžkou újmu na zdraví, zatímco § 238 odst. 2 písm. b) TZ 1950 podmiňoval použití vyšší trestní sazby přítomností jiné zvláště přitěžující okolnosti. V § 238 odst. 3 TZ 1950 uzavírá toto ustanovení: *„Odnětím svobody na doživotí bude pachatel potrestán, má-li čin uvedený v odstavci 1 za následek smrt.“* Odst. 3 předmětného ustanovení byl však následně novelizován, a to zákonem č. 63/1956 Sb., ze dne 19. prosince 1956, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 1957, přičemž podstatou této novelizace bylo odstranění trestu odnětí svobody na doživotí: *„Odnětím svobody na patnáct až pětadvacet let bude pachatel potrestán, má-li čin uvedený v odstavci 1 za následek smrt.“* (§ 238 odst. 3 TZ 1950)

1.2. Trestní zákon č. 140/1961 Sb.

Nový trestní zákon č. 140/1961 Sb. nabyl účinnosti dne 1. ledna 1962. Trestný čin znásilnění byl v TZ 1961 upraven v hlavě osmé, která nesla obdobný název jako hlava sedmá TZ 1950 *„Trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti,“* v oddílu druhém. Základní skutková podstata v § 241 odst. 1 TZ 1961 zněla: *„Kdo násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí donutí ženu k souloži, nebo kdo k takovému činu zneužije její bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až osm let.“* Ustanovení § 241 odst. 2 TZ 1961 ve svém písm. b) nově zavedlo

kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu znásilnění spáchaného na dítěti mladším patnácti let, respektive ženě mladší patnácti let: „*Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, spáchá-li takový čin na ženě mladší než patnáct let.*“ Uvedená formulace nahradila dřívější znění § 238 odst. 2 písm. b) TZ 1950, který upravoval kvalifikovanou skutkovou podstatu spočívající v jiné zvláště přitěžující okolnosti. Zákonodárce konstrukci zvláště přitěžující okolnosti ve vztahu k trestnému činu znásilnění zcela opustil, přitěžující okolnosti byly nadále upraveny pouze v obecné části trestních zákonů. Ustanovení § 241 odst. 2 písm. a) TZ 1961 poté upravovalo problematiku těžké újmy na zdraví: „*Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví.*“ Odstavec 3 předmětného ustanovení poté upravoval trestný čin znásilnění, jehož následkem je smrt: „*Odnětím svobody na deset až patnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.*“

Za povšimnutí ve srovnání s právní úpravou trestného činu znásilnění v TZ 1950 stojí především snižování trestních sazeb za tento trestný čin. Zákonodárce poměrně významným způsobem snížil spodní i horní hranici trestu odnětí svobody, který bylo možné pachateli trestného činu znásilnění uložit. V daném případě se jednalo o komplexní změnu přístupu zákonodárce v trestním zákonodárství, jelikož trend snižování trestních sazeb trestu odnětí svobody postupuje celým TZ 1961, a netýká se zdaleka jen právní úpravy trestného činu znásilnění.

V rámci novelizace předmětného ustanovení následně došlo ke snížení spodní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody v základní skutkové podstatě: „*Kdo násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí donutí ženu k souloži, nebo kdo k takovému činu zneužije její bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let.*“ (§ 241 odst. 1 TZ 1961) Novelizace byla provedena zákonem č. 557/1991 Sb. ze dne 11. prosince 1991, který nabyl účinnosti ke dni 1. ledna 1992.

Významnou novelizací prošla právní úprava trestného činu znásilnění především zákonem č. 144/2001 Sb. ze dne 4. dubna 2001, který nabyl účinnosti dne 1. května 2001. Nejzásadnějším aspektem v rámci této novely byla změna objektu trestného činu znásilnění, kdy objektem již může být kdokoliv, nikoliv pouze žena. Nové znění § 241 odst. 1 TZ 1961 tedy bylo: „*Kdo násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí donutí jiného k souloži nebo k jinému obdobnému pohlavnímu styku nebo kdo k takovému činu zneužije bezbrannosti jiného, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let.*“ Tuto novelu je zřejmě možné považovat za ten nejvýznamnější milník v historickém vývoji trestného činu znásilnění. Do zmíněné novely totiž nebylo přípustné, aby se muž stal objektem trestného činu znásilnění, především z pohledu tehdejšího společenského vnímání byla tato varianta nepřijatelná. Díky této změně se tak mužům dostalo stejné ochrany proti

znásilnění, která do této doby byla poskytována pouze ženám, a to nejen ve věku zletilém, ale rovněž ve vztahu k dětem. Do této chvíle totiž kritérium pohlaví bylo požadováno i u oběti znásilněné ve věku dítěte. Kromě aspektu pohlaví oběti je třeba reflektovat také neméně významnou změnu ve znění základní skutkové podstaty trestného činu znásilnění, a to sice v té rovině, že do této chvíle byla jediným možným způsobem provedení znásilnění soulož. V rámci nové textace zákonodárce zvolil odlišnou konstrukci ve vztahu ke způsobům provedení znásilnění, jelikož použil formulaci „*donutí jiného k souloži nebo k jinému obdobnému pohlavnímu styku*“, pro naplnění skutkové podstaty trestného činu znásilnění tedy již nebylo nutné provést s obětí soulož, nýbrž se vztahovala na veškeré formy pohlavního styku.

Kvalifikované skutkové podstaty trestného činu znásilnění byly nově rozděleny do tří odstavců. Druhý odstavec byl nově vloženým odstavcem a upravoval samostatně problematiku znásilnění na dítěti, a to do věku osmnácti let: „*Odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na osobě mladší než osmnáct let.*“

Odstavec 3 byl totožného znění jako dřívější odst. 2, pouze došlo k jeho přechíslování, upravoval tak skutky znásilnění spáchané na dítěti mladším patnácti let a skutky, při kterých je oběti způsobena těžká újma na zdraví. Poslední odstavec jako již tradičně upravoval trestný čin znásilnění, jehož následkem je smrt, jehož znění rovněž zůstalo nezměněno.

Poslední novelizace, před kompletní rekodifikací a přijetím nového trestního zákoníku, se trestný čin znásilnění dočkal zákonem č. 320/2006 Sb. ze dne 25. května 2006 s účinností ke dni 1. září 2006. Tato novela se týkala pouze posledního odstavce předmětného ustanovení, a to sice v tom rozsahu, že byl rozšířen okruh trestů, které je možné za trestný čin znásilnění s následkem smrti uložit, a to sice o výjimečný trest.

1.3. Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.

Dne 1. ledna 2010 nabyl účinnosti v současné době platný a účinný trestní zákoník. Trestní zákoník přinesl po téměř pěti dekadách rozsáhlou novelizaci, která zásadním způsobem změnila uspořádání základního právního předpisu v oblasti trestního práva, rovněž zavedla některé nové trestné činy, popřípadě dosud existující trestné činy do značné míry upravila. Za jednu z nejpodstatnějších změn lze považovat spojení hmotněprávní a procesněprávní úpravy do jednoho právního předpisu.

Trestný čin znásilnění je v trestním zákoníku zařazen do hlavy třetí, který sdružuje trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Poprvé tedy dochází k samostatnému oddělení trestných činů proti lidské důstojnosti od trestných činů proti svobodě, zároveň je nově blíže

specifikována lidská důstojnost v sexuální oblasti. Zajisté nelze opomenout ani významný posun v systematice trestného činu znásilnění v trestním zákoníku. Trestný čin znásilnění je zařazen již do hlavy třetí oproti dřívějšímu umístění v hlavě osmé v TZ 1961, respektive v hlavě sedmé v TZ 1950. Tato skutečnost bezpochyby poukazuje na progres ve vnímání důležitosti trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, a i když samozřejmě není možné vnímat pořadí hlav a jednotlivých skupin trestných činů v trestním zákoníku absolutně, za jisté vodítko jej považovat můžeme. Změna pořadí jednotlivých skupin trestných činů ve vztahu k jejich objektu souvisí především se změnou politického uspořádání v České republice a opuštění fungování státu a státního zřízení jako nejdůležitějšího chráněného objektu v rámci trestního práva.

Základní skutková podstata trestného činu znásilnění je v ustanovení § 185 odst. 1 trestního zákoníku definována následovně: *„Kdo jiného násilím nebo pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.“* U základní skutkové podstaty lze sledovat změnu oproti právní úpravě v TZ 1961 především v tom, že z jejího znění je zcela vypuštěno slovo „souloží“ a zákonodárce se uchyluje k formulaci vztahující se pouze k pohlavnímu styku jako nadřazeného pojmu k různým způsobům provedení znásilnění. Další významnou odlišností je nová formulace použití násilí nebo pohrůžky násilí nebo pohrůžky jiné těžké újmy ve vztahu k oběti. V této formulaci můžeme spatřovat hned dvě odlišnosti. První z nich je, že již není nutné, aby se jednalo o pohrůžku bezprostředního násilí, nýbrž „pouze“ pohrůžku násilím jako takovým, tedy nikoliv nutně bezprostředně následujícím. Druhou odlišností poté je možnost použití pohrůžky jiné těžké újmy, typicky se může jednat o újmu na rodině, dobrém jménu osoby, pracovních záležitostech či podobně. Prvek donucení k pohlavnímu styku tedy již nemusí spočívat pouze v násilí.

Kvalifikované skutkové podstaty jsou shodně jako v TZ 1961 rozvedeny v následujících třech odstavcích. Odnětím svobody na dvě léta až deset bude potrestán pachatel, který spáchal trestný čin znásilnění souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží (§ 185 odst. 2 písm. a) TZ), na dítěti (§ 185 odst. 2 písm. b) TZ) nebo se zbraní (§ 185 odst. 2 písm. c) TZ). Způsob znásilnění provedený souloží tedy zákonodárce vypustil ze základní skutkové podstaty trestného činu znásilnění a zařadil jej mezi kvalifikované skutkové podstaty, jedná se tedy o způsob provedení znásilnění vyšší a závažnější intenzity. Poprvé dochází také k zakotvení použití zbraně v jedné z kvalifikovaných skutkových podstat, zákonodárce se dosud prostředkům použitým k provedení trestného činu znásilnění vůbec nevěnoval. Opět se jedná o snahu zákonodárce postihnout“ závažnější způsob jednání ve vztahu k oběti,

kdy zbraň je především prostředkem ke snadnějšímu překonání odporu oběti a zvýšení míry jejího zastrašení, i proto je důležité tento způsob provedení trestného činu samostatně postihovat a stanovit pro něj přísnější trestní sazbu trestu odnětí svobody.

Ještě vyšší trest odnětí svobody, konkrétně v rozmezí pěti až dvanácti let, hrozí pachateli, který spáchá trestný čin znásilnění na dítěti mladším čtrnácti let (§ 185 odst. 3 písm. a) TZ), na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy anebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda (§ 185 odst. 3 písm. b) TZ) nebo způsobí-li takovým činem oběti těžkou újmu na zdraví (§ 185 odst. 3 písm. c) TZ). U trestného činu znásilnění je poprvé použita věková hranice čtrnácti let, nicméně její použití je pouze dočasné a vztahuje se ke koncepci odlišné věkové hranice pro mladistvé, kterou zákonodárce zpočátku účinnosti trestního zákoníku použil, záhy však došlo k jejímu opuštění a k navrácení se k původní hranici patnácti let, jak blíže zmíním v rámci popisu novelizace trestného činu znásilnění.

Dalším zcela novým prvkem, který se objevuje ve vztahu k trestnému činu znásilnění, se týká větší míry zranitelnosti a závislosti oběti trestného činu znásilnění, jak blíže pojednává § 185 odst. 3 písm. b) trestního zákoníku. Zákonodárce tímto sleduje vyšší míru ochrany skupiny osob, které jsou náchylnější k tomu stát se obětí trestného činu vzhledem k životní situaci, ve které se nachází, a zároveň přísněji trestat pachatele, kteří využívají takových situací ve svůj prospěch. Kvalifikovaná skutková podstata spočívající ve způsobení těžké újmy na zdraví zůstává konstantně zachována.

Poslední z odstavců, které se věnují kvalifikovaným skutkovým podstatám trestného činu znásilnění, stanovuje trest odnětí svobody na deset až šestnáct let pro pachatele, který způsobí trestným činem znásilnění smrt (§ 185 odst. 4 TZ). Konstrukce posledního odstavce, který upravuje následek smrti při trestném činu znásilnění, je shodná ve všech uváděných trestních předpisech, tedy v TZ 1950, TZ 1961 i trestním zákoníku. Oproti znění ustanovení upravující trestný čin znásilnění s následkem smrti v TZ 1961, je vypuštěna možnost uložit pachateli takového trestného činu výjimečný trest. V rámci kompenzace nově zvolené koncepce naopak zákonodárce zvyšuje horní hranici trestu odnětí svobody, který je možné pachateli trestného činu znásilnění s následkem smrti uložit, a to na šestnáct let. Jedná se o jedinou skutkovou podstatu, v rámci které došlo ke zpřísnění trestní sazby, ve všech ostatních skutkových podstatách, a to jak ve skutkové podstatě základní, tak ve skutkových podstatách kvalifikovaných, dochází k opačnému trendu, a to snižování trestních sazeb trestu odnětí svobody pro pachatele.

Nad rámec předchozích trestních předpisů je do ustanovení, které se týká trestného činu znásilnění, doplněn odstavec, který stanovuje trestnost přípravy trestného činu znásilnění,

a to § 185 odst. 5 trestního zákoníku ve spojení s § 20 trestního zákoníku. Příprava je trestná pouze u jednání, které spočívá v úmyslném vytváření podmínek pro spáchání zvlášť závažného zločinu, tedy úmyslného trestného činu, na nějž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let (§ 14 odst. 3 trestního zákoníku). U trestného činu znásilnění je tedy trestná příprava jednání dle § 185 odst. 2, 3 nebo 4 trestního zákoníku. U základní skutkové podstaty trestného činu znásilnění dle § 185 odst. trestního zákoníku není trestnost přípravy možná.

Od účinnosti trestního zákoníku se trestného činu znásilnění týkala pouze jedna z jeho novel, a to zákon č. 306/2009 Sb. ze dne 7. srpna 2009, který je účinný ode dne 1. ledna 2010, a který přinesl do právní úpravy trestného činu znásilnění dvě změny. První z nich je výše již zmíněná úprava věkové hranice v kvalifikované skutkové podstatě ve vztahu k dítěti, nově je tedy věková hranice v § 185 odst. 3 písm. a) trestního zákoníku patnáct let. Druhou změnou je poté úprava, respektive zpřísnění horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody za trestný čin znásilnění s následkem smrti v § 185 odst. 4 trestního zákoníku, od předmětné novelizace je možné pachateli trestného činu znásilnění, jehož následkem je smrt, uložit trest odnětí svobody v trvání od deseti do osmnácti let.

2. Zahraniční právní úprava trestného činu znásilnění

Právní komparatistiku považuji za zásadní aspekt, který je třeba při zvažování změny právní úpravy brát v potaz. Zahraniční právní úprava může být inspirací pro změnu té vnitrostátní, stejně jako může být zdrojem poučení z chyb jiných a prostředek poznání praktického fungování jednotlivých právních koncepcí. Pro účely této diplomové práce jsem se rozhodla věnovat komparaci právních řádů Slovenské republiky, Švédského království a Francouzské republiky, každému z nich z odlišného konkrétního důvodu, který se domnívám, že by mohl být užitečný pro zmapování tématu této práce.

Právní úpravu trestného činu znásilnění na Slovensku považuji za zásadní pro srovnání především z toho důvodu, že vychází z totožného právního předpisu, TZ 1961, jako současná právní úprava trestného činu znásilnění v České republice a dále také proto, že se Slovenskem má Česká republika společnou historii i obdobné nastavení společnosti a jejího mínění.

Švédsko je jedním z průkopnických států, který zanesl do skutkové podstaty trestného činu znásilnění prvek souhlasu, což je nejvíce skloňovaným tématem současně probíhajících snah o redefinici trestného činu znásilnění v České republice, tudíž je vhodným objektem zkoumání vztahujícím se právě k problematice souhlasu i k reflexi jeho vlivu v praxi.

Posledním z právních řádů, které jsem zvolila pro účely komparace, je právní řád Francie, respektive jeho právní úprava trestného činu znásilnění ve francouzském trestním zákoníku. Francouzskou právní úpravu jsem vybrala z toho důvodu, že součástí základní skutkové podstaty trestného činu znásilnění je jako jeden z možných způsobů jeho provedení znásilnění překvapením, což je prvek, který figuruje rovněž ve vládním návrhu zákona, kterým se mění trestní zákoník a další související zákony, a jehož součástí je také redefinice trestného činu znásilnění. Z tohoto důvodu považuji francouzskou právní úpravu za vhodnou ke zkoumání, a to především s ohledem na zmíněný prvek znásilnění překvapením ve vztahu k jeho možnému začlenění do právní úpravy trestného činu znásilnění v České republice.

2.1. Slovensko

2.1.1. Právní úprava

Jak jsem již uvedla výše, komparatistiku české právní úpravy trestného činu znásilnění s právní úpravou tohoto trestného činu v právním řádu Slovenské republiky považuji za významnou především s odkazem na vývoj české právní úpravy ve vztahu k historickým souvislostem. Trestní zákon, který je aktuálně na Slovensku účinný totiž vychází ze stejného

právního předpisu jako trestní zákoník, tedy z TZ 1961. Lze tedy adekvátně porovnat, jakým způsobem se zákonodárci obou států vyrovnali s převzetím či naopak inovací tezí, které obsahoval TZ 1961.

Hlavním předpisem v oblasti trestního práva hmotného na Slovensku je zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon, ze dne 20. května 2005, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2006. Za zmínku stojí také skutečnost, že na Slovensku se podařilo rekonfiguraci trestního práva dokončit o celé tři roky dříve než v České republice, tudíž trestný zákon je v praxi užíván o něco déle. S ohledem na téma této práce je významné především ustanovení § 199 trestného zákona, které upravuje trestný čin znásilnění, respektive znásilnenie. Základní skutková podstata tohoto trestného činu zní: *„Kto násilím alebo hrozbou bezprostredného násilia donúti ženu k súloži alebo kto na taký čin zneužije jej bezbrannosť, potrestá sa odňatím slobody na päť rokov až desať rokov.“* Za trestný čin spáchaný násilím je dle ustanovení § 122 odst. 7 trestného zákona považován trestný čin za předpokladu *„ak páchatel použije na jeho spáchanie fyzické násilie proti telesnej integrite inej osoby alebo ak je spáchaný na osobe, ktorú páchatel uviedol do stavu bezbrannosti ľstou, alebo ak páchatel použil násilie proti veci iného.“*

Kvalifikované skutkové podstaty jsou nadále rozvedeny v dalších třech odstavcích. Ustanovení § 199 odst. 2 stanovuje rozmezí trestní sazby trestu odnětí svobody od sedmi do patnácti let pro pachatele, který trestný čin znásilnění spáchá *„závažnejším spôsobom konania“* (§ 199 odst. 2 písm. a) TZ SR), *„na chránenej osobe“* (§ 199 odst. 2 písm. b) TZ SR), *„z osobitného motívu“* (§ 199 odst. 2 písm. c) TZ SR), *„na žene vo výkone väzby alebo vo výkone trestu odňatia slobody“* (§ 199 odst. 2 písm. d) TZ SR) či *„spoločným konaním najmenej dvoch osob“* (§ 199 odst. 2 písm. e) TZ SR).

Za spáchání trestného činu znásilnění dle odstavce 3 lze uložit pachateli trest odnětí svobody na patnáct až dvacet let, a to za předpokladu, že takovým činem *„spôsobí ťažkú ujmu na zdraví“* (§ 199 odst. 3 písm. a) TZ SR) nebo *„bezprostredne ohrozí život dieťaťa“* (§ 199 odst. 3 písm. b) TZ SR). V posledním odstavci se nachází kvalifikovaná skutková podstata trestného činu znásilnění, za kterou lze uložit nejpřísnější trest odnětí svobody, a to v rozmezí od dvaceti do dvaceti pěti let pro pachatele, který trestným činem znásilnění *„spôsobí smrť“* (§ 199 odst. 4 písm. a) TZ SR) nebo takový čin spáchá *„za krízovej situácie“* (§ 199 odst. 4 písm. b) TZ SR). Krizovou situaci trestný zákon upravuje v § 134 odst. 2 trestného zákona, rozumí se jím *„núdzový stav“* (§ 134 odst. 2 písm. a) TZ SR), *„výnimočný stav“*

(§ 134 odst. 2 písm. b) TZ SR), „vojnový stav“ (§ 134 odst. 2 písm. c) TZ SR) nebo „vojna“ (§ 134 odst. 2 písm. d) TZ SR).

2.1.2. Porovnání s právní úpravou v České republice

Z hlediska samotného srovnání právní úpravy trestného činu znásilnění v českém a slovenském právním řádu si nejdříve dovolím analyzovat základní skutkovou podstatu tohoto trestného činu. Česká právní úprava pracuje nejen s jednáním pachatele směřujícím k donucení oběti k pohlavnímu styku spočívajícím v násilí a pohrůžce bezprostředního násilí, nýbrž rovněž s pohrůžkou jiné těžké újmy, zatímco slovenská operuje pouze s násilím a hrozbou bezprostředního násilí. Zneužití bezbrannosti oběti je v obou základních skutkových podstatách uvedeno totožně. Dalším zásadním rozdílem je samotný způsob, kterým může ke znásilnění oběti dojít. Český zákonodárce se již vzdálil od konceptu „pouhé“ soulože v základní skutkové podstatě a užívá pojem „pohlavní styk,“ přičemž znásilnění provedené souloží či srovnatelným způsobem se souloží uvádí jako první z kvalifikovaných skutkových podstat v ustanovení § 185 odst. 2 písm. a) trestního zákoníku. Slovenský zákonodárce k obdobné změně formulace nedospěl a v základní skutkové podstatě je stále uveden pouze způsob znásilnění souloží, ostatní druhy pohlavního styku, kterými může být znásilnění provedeno, nejsou v základní skutkové podstatě trestného činu znásilnění ve slovenské právní úpravě uvedeny. Pravděpodobně tím nejzásadnějším rozdílem v základní skutkové podstatě trestného činu znásilnění v obou porovnávaných právních úpravách je poté jeho objekt. Trestný zákon totiž ve svém § 199 odst. 1 uvádí jako objekt trestného činu znásilnění pouze ženu, zatímco trestní zákoník uvádí objekt slovem „jiného,“ nejedná se tedy o objekt určen pohlavím oběti, nýbrž obětí trestného činu znásilnění podle českého právního řádu může být jak žena, tak muž. Posledním porovnávaným prvkem je stanovená hranice trestní sazby trestu odnětí svobody, který je možné uložit pachateli trestného činu znásilnění. Z hlediska trestání pachatelů je slovenská právní úprava výrazným způsobem přísnější. V základní skutkové podstatě stanoví trest odnětí svobody od pěti do deseti let, spodní hranice trestní sazby ve slovenském trestném zákoně je shodná s horní hranicí trestní sazby, kterou stanoví trestní zákoník. V tomto ohledu je tedy slovenská právní úprava opravdu významně přísnější. Samozřejmě je nutné v této souvislosti vnímat také to, že v § 185 odst. 2 písm. a) trestního zákoníku, který upravuje trestný čin znásilnění spáchaný souloží nebo jiným pohlavním stykem srovnatelným se souloží, je trestní sazba stanovena v rozmezí od dvou do deseti let. Pachatel trestného činu znásilnění odsouzený podle trestního zákoníku tedy za určitých okolností může být potrestán stejně přísným trestem odnětí svobody jako pachatel odsouzený podle slovenského trestného zákona, a to za znásilnění provedené srovnatelným způsobem,

jelikož trestný zákon soulož jako způsob provedení znásilnění obsahuje ve své základní skutkové podstatě. Je důležité však poznamenat, že i když jsou horní hranice trestu odnětí svobody totožné, hranice spodní se výrazně liší, v českém právním řádu je dva roky, a to dle § 185 odst. 2 trestního zákoníku, a ve slovenském právním řádu je pět let, jak stanoví § 199 odst. 1 trestného zákona. Nicméně pachatel znásilnění dle základní skutkové podstaty v § 185 odst. 1 trestního zákoníku bude v drtivé většině případů potrestán mírnějším trestem odnětí svobody než pachatel znásilnění dle základní skutkové podstaty dle § 199 odst. 1 trestného zákona, respektive vždy, nebude-li mu uložen trest odnětí svobody na samé horní hranici trestní sazby. V této souvislosti je ovšem zásadní zmínit, že přísnost trestních sazeb v základní skutkové podstatě není možné izolovaně bez dalšího porovnat, a to především proto, že obě základní skutkové podstaty postihují jiný okruh jednání, respektive způsob provedení znásilnění, o jiné intenzitě a jiné závažnosti.

K výše uvedenému je tedy možné shrnout, že základní skutková podstata trestného činu znásilnění obsažena v § 199 slovenského trestného zákona obsahuje výrazně přísnější trestní sazbu trestu odnětí svobody pro pachatele. Na rozdíl od úpravy trestného činu znásilnění v § 185 trestního zákoníku však slovenská úprava postihuje podstatně menší rozsah jednání, respektive je dle české právní úpravy možné pod tuto skutkovou podstatu podřadit podstatně širší okruh jednání pachatele, z hlediska přísnosti trestnosti samotného jednání pachatele je tedy naopak přísnější český právní řád, jelikož se vztahuje i na jednání pachatele nespočívající v provedení soulože s obětí. Zcela zásadní rozdílnost v porovnávaných právních úpravách lze spatřovat v objektu, na kterém může být trestný čin znásilnění pachatelem spáchán. Podle znění základní skutkové podstaty slovenského trestného zákona může být obětí znásilnění pouze žena, zatímco dle trestního zákoníku může být obětí osoba jakéhokoliv pohlaví, i v tomto aspektu lze tedy spatřovat vyšší míru trestnosti jednání pachatele v českém právním řádu, respektive širší okruh jednání pachatele, které je českým trestním právem možné postihnout. Zároveň si dovoluji upozornit na to, že je dle mého názoru velmi klíčové, aby zákonodárce poskytoval stejnou míru ochrany všem osobám, které mohou být škodlivým jednáním pachatelům ohroženy, a to bez ohledu na jejich pohlaví, a odepřít mužům, na kterých se někdo dopustil stejně závažného sexuálního násilí jako na ženách, účinnou možnost se bránit, nepovažují za správnou konstrukci.

2.1.3. Redefinice trestného činu znásilnění

Jak jsem již zmínila, jedním z hlavních důvodů, proč považuji za důležité provést důkladní komparatistiku české právní úpravy s tou slovenskou je společný historický i společenský vývoj,

kteřý oba právní řády spojuje, stejně jako totožný právní předpis, ze kterého současná právní úprava trestního práva vychází, a to TZ 1961. Dalším z aspektů, který mě v této souvislosti zaujal, je také relativně podobný současný vývoj problematiky ohledně právní úpravy trestného činu znásilnění. Na Slovensku totiž obdobně jako v České republice aktuálně probíhají rozsáhlé diskuze ve vztahu k redefinici tohoto trestného činu, respektive i zde se již dějí konkrétní kroky k jejímu uskutečnění.

Na Slovensku právě probíhá schvalování významné novely trestného zákona, jehož součástí je mimo jiné právě i redefinice trestného činu znásilnění. Novelu připravenou Ministerstvem spravedlnosti již schválila slovenská vláda, a v současné chvíli probíhá její schvalování na úrovni Národní rady Slovenské republiky. Nicméně vzhledem k tomu, že ohledně průběhu zákonodárného procesu se vyskytuje řada nesrovnalostí a politických pří, není možné s jistotou určit, zda a popřípadě kdy dojde ke schválení předmětné novely. Z hlediska změn významných pro trestný čin znásilnění, které má novela slovenského trestného zákona přinést, je třeba uvést nejen redefinici samostatného trestného činu znásilnění, ale rovněž nové výkladové ustanovení v obecné části trestného zákona, které definuje pojem souhlas, a to tak, že: *„Za souhlas nelze považovat, pokud poškozený na jednání pachatele slovně nebo fyzicky nereagoval.“* Jedná se tedy o jednoznačné zakotvení toho, že jednání pachatele je ve vztahu k oběti trestné i tehdy, když neklade aktivní odpor vůči pachateli. Samotná redefinice trestného činu znásilnění je ovšem terčem kritiky, jelikož nedochází k redefinici samotné skutkové podstaty, respektive do skutkové podstaty tohoto trestného činu není inkorporován prvek souhlasu jako její součást. Ministerstvo spravedlnosti, které zmiňovanou novelu připravovalo se odvolává na dostatečnost aplikace situace bezbrannosti, která v současném znění trestného činu znásilnění v trestném zákonu je obsažena. Kritická slova k tomuto tvrzení Ministerstva spravedlnosti i samotného bývalého ministra spravedlnosti Viliama Karase, za jehož působení byla novela připravována, směřuje především advokátka, lidskoprávní aktivistka a politička, Lucia Plaváková, místopředsedkyně strany Progresívne Slovensko, která k danému tématu opakovaně uvádí: *„Souhlas a bezbrannost jsou však dvě zcela odlišné situace. Souhlas je projevením vůle dotčené osoby před sexuální aktivitou. Bezbrannost je stav, ve kterém osoba neumí souhlas vyjádřit. Myslím si, že každý a každá chápe, že to jsou dvě naprosto odlišné věci. A očekávala bych, že tomuto bude rozumět i ministr spravedlnosti Karas. Pokud ne, někde je zjevně*

chyba“¹. Plaváková k tomuto závěrem uvádí, že předložená novela trestného zákona žádnou změnu definice znásilnění nepřináší, domnívá se, že k tomuto v současné situaci není na Slovensku politická vůle.² Plaváková se sama snažila o předložení návrhu redefinice znásilnění Národní radě Slovenské republiky, a to na podzim roku 2021, který dopadl opravdu nevalně, návrh podpořilo pouze 5 poslanců a poslankyň ze 150 členů Národní rady Slovenské republiky. Navrhovanou změnou ve vztahu ke znění samotného § 199 trestného zákona je však rovněž změna v objektu znásilnění, jelikož má dojít k jeho zobecnění na každého bez rozdílu pohlaví, skutková podstata trestného činu znásilnění ve vztahu k jeho možné oběti se tak nemá týkat pouze žen, ale i mužů, což považují za velmi pozitivní posun.

2.2. Švédsko

2.2.1. Právní úprava

Jedním z průkopníků konceptu souhlasu ve skutkové podstatě trestného činu znásilnění je Švédsko, které má souhlas, respektive jeho absenci, v trestném činu znásilnění zakotvený již od 1. července 2018, čímž se přidalo k řadě dalších států, jejichž právní řád výslovný souhlas se sexuálním stykem obsahuje, jako jsou například Velká Británie, Irsko, Německo, Belgie, Kypr či Lucembursko. Novelizace švédského trestního zákoníku byla jednou z nejvíce medializovaných a nejvíce diskutovaných. Právní úprava trestného činu znásilnění je upravena v kapitole 6, oddílu 1 švédského trestního zákoníku v originálním znění „*Brottsbalk, SFS nr: 1962:700*“, ze dne 21. prosince 1962, který nabyl účinnosti ke dni 1. ledna 1965. Základní skutkovou podstatu trestného činu znásilnění dle švédského trestního zákoníku je možné volně přeložit jako: „*Osoba, která provádí vaginální, anální nebo orální styk nebo jiný sexuální akt, který je s ohledem na svou závažnost srovnatelný s pohlavním stykem, s osobou, která se sexuálního aktu neúčastní dobrovolně, je vinen znásilněním, a je odsouzen k trestu odnětí svobody na dobu nejméně tři let a nejvýše šest let. To stejné platí pro osobu, která donutí jinou osobu, aby se takového jednání účastnila nebo se takovému jednání podrobila. Při posuzování, zda je účast dobrovolná či nikoliv, se bere v úvahu zejména zda byla dobrovolnost vyjádřena*

---

¹ KUBŮ, E. Slovensko chce redefinovat znásilnění. Ministerstvo ale předkládá novelu, která nepřináší žádnou změnu, říká advokátka. In: *Refresher* [online]. 9. 2. 2023 [cit. 2024-01-09]. Dostupné na: <https://refresher.cz/130688-Slovensko-chce-redefinovat-znasilneni-Ministerstvo-ale-predklada-novelu-ktera-neprinasi-zadnou-zmenu-rika-advokatka>.

² Tamtéž.

slovem nebo činy nebo jiným způsobem. Osoba nemůže být nikdy považována za dobrovolně se účastníci, pokud 1. je její účast důsledkem napadení, jiného násilí nebo pohrůžky jiného trestného činu, pohrůžky trestního stíhání vůči třetí osobě nebo podání trestního oznámení na třetí osobu nebo pohrůžky šíření škodlivé informace o třetí osobě; 2. pachatel neoprávněně zneužije její bezbrannosti v důsledku bezvědomí, spánku, vážného strachu, vlivu alkoholu nebo jiných návykových látek, nemoci, tělesného postižení, duševní poruchy nebo jiného důvodu; nebo pachatel přiměje osobu k účasti tím, že zneužije jejího závislého postavení na pachateli.“

Na první pohled je zřejmé, že klíčovým prvkem pro posouzení, zda byla naplněna skutková podstata trestného činu znásilnění, není jakákoliv forma násilí či jeho pohrůžky nebo pohrůžky jiné těžké újmy, nýbrž dobrovolnost, respektive souhlas, k sexuálnímu aktu. I přes tuto skutečnost nicméně švédský zákonodárce o aktu násilí hovoří i v novelizovaném znění skutkové podstaty tohoto trestného činu, a sice stanoví, že za předpokladu, že bylo užito násilí či jiné formy donucení jako je pohrůžka spácháním jiného trestného činu ze strany pachatele, pohrůžka trestního stíhání třetí osoby nebo podání trestního oznámení na třetí osobu, anebo pohrůžka šíření škodlivé informace o třetí osobě, přičemž za třetí osobu je zde možné považovat především osobu blízkou oběti znásilnění, je zde vyloučena možnost dobrovolné účasti oběti na sexuálním aktu, jedná se tedy o konstrukci obdobnou nevyvratitelné právní domněnce. Švédský trestní zákoník tedy použití násilí i nadále upravuje, a to víceméně jako kvalifikovanou formu nedobrovolné účasti, respektive neudělení souhlasu, oběti znásilnění. Znění skutkové podstaty trestného činu znásilnění ve švédském trestním zákoníku tedy lze považovat za přísněji trestné, jelikož postihuje širší okruh jednání potencionálního pachatele při nedobrovolném sexuálním aktu. Ve znění skutkové podstaty se objevuje i zneužití stavu bezbrannosti oběti za účelem provedení sexuálního aktu. Pokud tedy odhlédneme od prvku souhlasu, je koncepce skutkové podstaty trestného činu znásilnění ve švédském právním řádu do značné míry podobná koncepci trestného činu znásilnění v českém trestním zákoníku v aktuálním znění.

2.2.2. Problematika souhlasu

Právní úpravu trestného činu znásilnění ve Švédsku jsem do této práce začlenila především z důvodu analýzy užití formulace souhlasu ve skutkové podstatě trestného činu znásilnění. Švédský zákonodárce užil ve své textaci požadavek dobrovolné účasti na sexuálních praktikách, která má spočívat právě v souhlasu všech zúčastněných osob. Pro posuzování dobrovolnosti poté zákonodárce bere v úvahu především to, zda byla dobrovolná účast, respektive souhlas, vyjádřen přímo slovem nebo činy nebo jiným způsobem. Právě problematika důkazní situace ve vztahu k prokazování, zda byl či nebyl souhlas druhé osoby udělen, je vždy jedním z nejvíce

kritizovaných aspektů při redefinici trestného činu znásilnění a snahy o začlenění prvku souhlasu do jeho skutkové podstaty, a to především s ohledem na praktické důsledky.

Nejméně problematický se samozřejmě jeví souhlas vyjádřený slovem, nicméně ani tento způsob vyjádření souhlasu není vždy jednoznačný. Jeho výhodou je zejména interpretace v dané situaci mezi osobami, které se sexuálního aktu účastní. Ve chvíli, kdy je souhlas slovně vyjádřen, nemusí mít osoba pochyby o tom, zda druhá osoba svým chováním svůj souhlas mlčky naznačuje. Problém ovšem nastává ve chvíli, kdy je třeba prokázat existenci či neexistenci souhlasu v rámci probíhajícího trestního řízení za předpokladu, že obviněný a oběť se neshodují ve svých tvrzeních o průběhu aktu. V takovém případě je důkazní situace stejně komplikovaná jako u jiných aspektů o průběhu skutku, při kterém byli přítomni pouze obviněný a oběť. Ještě o něco komplikovanější je ovšem způsob vyjádření souhlasu činem či jiným způsobem. Za takové situace může často dojít k misinterpretaci na straně potencionálního pachatele, který chování potencionální oběti vyhodnotí jako projev souhlasu a k sexuálnímu aktu dojde, i v takových případech je následně velmi obtížná důkazní situace v trestním řízení. Nicméně i přes výše uvedené se nedomnívám, že by mělo v praxi docházet k absurdním situacím o písemném souhlasu před každým sexuálním aktem, jak někteří kritici naznačují. Prvek souhlasu má především zdůraznit, že není třeba užití násilí či jeho pohružky, aby bylo možné takový skutek posuzovat jako trestný čin znásilnění, a aby k sexuálnímu aktu s tímto vědomím přistupovaly všechny zúčastněné osoby a s dostatečnou obezřetností se seznámily s přístupem ostatních zúčastněných osob ve vztahu k onomu sexuálnímu aktu, který má proběhnout.

2.2.3. Statistická data

Dle statistických dat, které zveřejnila švédská Národní rada pro prevenci kriminality vzrostl díky redefinici znásilnění ve Švédsku počet odsouzených pachatelů trestného činu znásilnění o 75 %. V roce 2017 bylo rozsudkem uznáno vinným z trestného činu znásilnění 190 pachatelů, v roce 2019 jich bylo již 333. Z hlediska kompletních souvislostí však nelze hovořit o významném pokroku napříč všemi aspekty, které se trestného činu znásilnění týkají. Počet nahlášených případů znásilnění vzrostl mezi lety 2017 a 2019 ze 4 895 na 5 930, v roce 2018 činil počet nahlášených případů 5 593, což dle vyjádření odborníků odpovídá dlouhodobému trendu v nárůstu případů sexuálního násilí, nicméně se nejedná o přímý důsledek změny právní úpravy trestného činu znásilnění. Naprosto tristní je poté statistika celkového počtu obětí, které byly vystaveny znásilnění nebo jinému sexuálnímu násilí, kterých bylo dle odhadu Národní rady pro prevenci

kriminality v roce 2018 přibližně 112 000, z čehož nahlášeno bylo jen 5 593, z nichž pouze zhruba 7 % se dostalo do stádia řízení před soudem.³

2.3. Francie

2.3.1. Právní úprava

Francouzský trestní zákoník neboli v originálním znění „*Code pénal*“ ze dne 22. července 1992, který nabyl účinnosti dne 1. března 1994, nahradil předchozí trestní zákoník, který byl ve Francii užíván již od roku 1810. Trestný čin znásilnění je ve francouzském trestním zákoníku upraven v kapitole II., oddílu I., paragrafu 1, článku 222-23, znění jeho skutkové podstaty je: „*Jakýkoliv akt sexuální penetrace, bez ohledu na jeho povahu, spáchaný na jiné osobě násilím, nátlakem, pohrůzkou nebo překvapením, je znásilnění. Znásilnění se trestá odnětím svobody na patnáct let.*“ Francouzský trestní zákoník používá termín akt sexuální penetrace, nikoliv pohlavní styk jako tomu je u českého trestního zákoníku. Sexuální akt tedy lze pod trestný čin znásilnění ve Francii podřadit za předpokladu, že došlo k penetraci oběti, přičemž penetrace může být provedena jakýmkoliv způsobem, definice sexuální penetrace tak v daném případě zahrnuje vaginální, orální i anální styk, stejně jako jakékoliv jiné myslitelné způsoby penetrace. Pro spáchání trestného činu znásilnění ve smyslu francouzského trestního zákoníku je dále nutné sexuální penetraci provést v návaznosti na násilí, nátlak, pohrůzku či překvapení směřované vůči oběti.

První tři prvky víceméně kopírují konstrukci trestného činu znásilnění, jak jej upravuje český trestní zákoník, zajímavý je ovšem prvek poslední, a to možnost spáchat znásilnění překvapením. Jedná se o prvek, který je poměrně ojedinělým ve skutkové podstatě trestného činu znásilnění. Právě možnost spáchat trestný čin znásilnění způsobem spočívajícím v překvapení je důvodem, proč jsem si francouzskou právní úpravu vybrala jako další z právních řádů, který zařadím do komparistiky. Ve vládním návrhu novely trestního zákoníku, který byl předložen Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky ke schválení, a jehož součástí je také redefinice trestného činu znásilnění, což je naprosto stěžejní pro téma této práce, a čemuž se budu blíže věnovat v následujících kapitolách této práce, je způsob spáchání trestného činu znásilnění překvapením jednou z navrhovaných změn ve skutkové podstatě trestného činu znásilnění, která je součástí redefinice. Za přínosný považuji především praktický

---

³ EDWARDS, C. How Sweden's new consent law led to a 75% rise in rape convictions. In: *The Local* [online]. 16. 6. 2020. [cit.2024-01-09]. Dostupné na: <https://www.thelocal.se/20200616/how-swedens-new-consent-law-led-to-a-75-rise-in-rape-convictions?fbclid=IwAR2S7MTzDZfWO36vCUwsYKeIO0bTFdfd9vR6UhhjAgRclqTbkX4ryABUYOw>

aspekt, respektive kazuistický, jelikož ve Francii již došlo také k pravomocnému odsouzení pachatele za znásilnění spáchané tímto způsobem.

Za zmínku stojí rovněž výše trestní sazby, kterou francouzský zákonodárce za trestný čin znásilnění stanovil. Odsouzenému pachateli trestného činu znásilnění může francouzský soud uložit trest odnětí svobody v délce trvání patnácti let, což je mnohonásobně přísnější trestní sazba trestu odnětí svobody, než kterou je pachateli možné uložit v České republice, jedná se tedy o mnohem přísnější způsob trestání. Tento aspekt je však nutné opět vnímat také v kontextu znění základní skutkové podstaty, respektive jednání, která základní skutková podstata postihuje. Ve Francii je totiž k naplnění skutkové podstaty trestného činu znásilnění nutné provést sexuální penetraci, nikoliv pouze jakýkoliv pohlavní styk, jako tomu je v českém právním řádu. Lze tedy poznamenat, že z hlediska rozsahu jednání, která jsou tímto trestným činem zahrnuty, je naopak podstatně přísnější česká právní úprava. I přesto však český soud nemůže pachateli trestného činu znásilnění uložit stejně přísný trest odnětí svobody jako soud francouzský, a to ani v takovém případě, že by znásilnění bylo provedeno penetračním způsobem, tedy stejně závažným způsobem provedení jako předpokládá základní skutková podstata trestného činu ve francouzském trestním zákoníku.

2.3.2. Případ Jacka Z.

Nyní bych se ráda podrobněji zabývala konkrétním případem odsouzeného pachatele Jacka Z., který jsem již zmínila výše. Jedná se o prvního pachatele trestného činu znásilnění provedeného překvapením, který byl francouzskými soudy pravomocně odsouzen. Skutkový děj celého případu spočíval v tom, že si pan Jack Z. založil falešný profil na stránkách seznamky, přičemž se vydával za mladého muže ve věku 37 let, atletické postavy, sportovně založeného, který vykonává lukrativní povolání převážně v Monaku nebo v Nice, ke kterému přiložil fotografie reklamního modela, které získal na internetu. Pan Jack Z. byl ve skutečnosti důchodce, tehdy ve věku 68 let, s vrásčitou pletí, vzrostlým břichem a ustupujícími vlasy. Jack Z. si vyhledával osamělé ženy, zklamané z předchozích vztahů, často ve finanční tísní, které hledají vážný vztah. Postupně si s vyhlídnutými ženami začal dopisovat, získávat si jejich důvěru, telefonovat si s nimi, přičemž ženám zasílal i další aktuální fotografie, aby je přesvědčil, že se skutečně jedná o muže, který je na fotografiích na profilu na seznamce. Ve chvíli, kdy si vybudoval v ženách důvěru, začal plánovat první výjimečnou schůzku s podrobně vypracovaným scénářem. Žena měla vejít do domu Jacka Z. pootevřenými dveřmi, které pro ni nechal otevřené, v domě byla tma, žena si měla při vstupu zavázat oči a následně i svázat ruce, a to vše s cílem, aby Jacka Z. neviděla a ani se ho nemohla dotýkat. Po této přípravě mělo dojít

k sexuálnímu aktu, přičemž součástí bylo také pořízení společných fotografií. Po skončení veškerých sexuálních aktivit a pořízení fotografií následně Jack Z. odhalil svoji identitu, což samozřejmě všechny ženy šokovalo, některé dokonce traumatizovalo a způsobilo jim dlouhodobé psychické následky.

Výše uvedené skutečnosti následně vyústily k zahájení trestního stíhání Jacka Z. jako pachatele trestného činu znásilnění překvapením ve smyslu článku 222-23 francouzského trestního zákoníku. Během policejního vyšetřování bylo vyslechnuto přibližně dvacet žen, ale většina z nich si nepřála podat trestní oznámení, k tomu se rozhodly pouze dvě⁴. Stěžejním rozhodnutím v této kauze je rozhodnutí kasačního soudu „L'arrêt de la Cour de cassation“ ze dne 23. ledna 2019 (n° 18-82.833, Bull. crim. n° 25)⁵, který přichází s výkladem pojmu znásilnění překvapením. K tomuto kasační soud uvádí, že právní pojem překvapení se vztahuje na prostředky, které pachatel použil k ovlivnění souhlasu oběti, nikoliv na pocit překvapení nebo údivu v běžném slova smyslu, který oběť může zažít při neočekávaném chování, ve svém shrnutí ke složkám znásilnění překvapením poté uzavřel, že použití lsti, jejímž cílem je utajit totožnost a fyzické vlastnosti pachatele za účelem překvapivého získání souhlasu osoby a dosažení aktu sexuálního vniknutí, představuje překvapení ve smyslu skutkové podstaty trestného činu znásilnění.

V dané problematice kasační soud dále posuzoval především souhlas udělený oběťmi ve vztahu k jeho vážnosti a k tomu, do jaké míry byl souhlas ovlivněn nepravdivými informacemi, které jim byly pachatelem poskytnuty a také ke skutečnosti, zda si oběti nepočínaly neobezřetně a nebylo možné předmětné situaci předejít. Kasační soud se k problematickým aspektům vyjádřil v tom smyslu, že pachatel použil lsti, jejímž cílem bylo vědomě oklamat oběti ve vztahu k jeho občanské i fyzické identitě, a to z toho důvodu, že si byl plně vědom, že oběti by jinak s pohlavním stykem nesouhlasily, kdyby byly obeznámeny se všemi pravdivými skutečnostmi o jeho existenci. Zároveň upozornil na nedostatečné odůvodnění odvolacího soudu „La chambre de l'instruction“ v Aix-en-Provence ze dne 12. dubna 2018 v této věci, který uvedl, že oběti přijaly skutečné riziko tím, že souhlasily s tím, že se až do pohlavního styku neseťkají s osobou, se kterou se seznámily na internetu, o níž neměly žádné jiné informace než ty, které jim byla sama osoba ochotna poskytnout, a jejíž profil „prince z pohádky“ nemohl nevyvolat určité otázky,

---

⁴ BEILIN, A. Procès Jack S. ou le procès du viol par surprise. In: *L'En-droit - Droit et Grands Enjeux du Monde Contemporain (DGEMC)* [online]. 5. 10. 2021 [cit. 2024-01-03]. Dostupné na: <https://dgemc.ac-versailles.fr/spip.php?article979>

⁵ Rozhodnutí kasačního soudu L'arrêt de la Cour de cassation ze dne 23. ledna 2019 (n° 18-82.833, Bull. crim. n° 25). Dostupné na: [Cour de cassation, criminelle, Chambre criminelle, 23 janvier 2019, 18-82.833, Publié au bulletin - Légifrance \(legifrance.gouv.fr\)](https://www.legifrance.gouv.fr/eli/decision/2019/01/23/18-82833/BULL-CRIM-25)

a kterou dosud nikdy neviděly osobně, a to především proto, že odvolací soud nejprve konstatoval, že pachatel se zaměřil pouze na psychicky křehké a nestabilní ženy, které byly odtrženy od reality a chtěly uvěřit v opravdový milostný příběh, a jejichž rozhodovací schopnost byla proto narušena, kasační soud v této věci tedy zpochybnil odůvodnění odvolacího soudu z důvodu jeho rozporuplnosti. Kasační soud tedy přezkoumávané rozhodnutí zrušil a vrátil k novému projednání.

Konečným rozhodnutím v této věci byl rozsudek trestního soudu v Héraultu „La cour criminelle de l’Hérault“ ze dne 29. října 2021, a to na základě výše zmíněného rozhodnutí kasačního soudu, kterým byl Jack. Z. pravomocně uznán vinným z trestného činu znásilnění překvapením ve smyslu článku 222-23 francouzského trestního zákoníku a odsouzen k trestu odnětí svobody v délce osmi let. V době vyhlášení rozsudku bylo odsouzenému Jacku Z. čtyřiasedmdesát let.

3. Kriminologický aspekt trestného činu znásilnění

Pro komplexní pochopení problematiky trestného činu znásilnění považuji za významné se věnovat rovněž kriminologickému aspektu. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, v mantinelech této práce především trestný čin znásilnění, jsou oproti jiným trestným činům značně specifické a kriminologické poznatky mohou napomoci pochopení těchto odlišností. Uvedené kriminologické poznatky je možné rovněž použít jako východiska při tvorbě zákonů, a to především s ohledem na dostatečnou přiléhavost právní úpravy aktuální společenské situaci a kriminologickým jevům, které se v ní objevují. Otázky zkoumané kriminologií, které jsem se rozhodla v této práci zmínit, považuji za významné ve vztahu k tématu této práce, především k redefinici trestného činu znásilnění.

3.1. Nahlášené a objasněné případy, latentní kriminalita

V České republice počet registrovaných činů znásilnění vzrostl mezi lety 2017 až 2023 o více než polovinu. V roce 2017 bylo nahlášených případů znásilnění 598⁶, zatímco v roce 2023 celkem 917⁷. Objasněnost případů má však naopak klesající tendenci, v roce 2017 bylo objasněno 69,9 % nahlášených případů⁸, v roce 2023 však pouze 57,8 %⁹, v tomto mezidobí tedy klesla objasněnost registrovaných činů znásilnění o více než 10 %, což nelze považovat za zanedbatelný pokles. Objasněnost případů však zůstává poměrně konstantní již od roku 2020, kdy činila celkem 57,9 %¹⁰ v následujících letech kolísá pouze v desetinách procent.

V této souvislosti si dovoluji poukázat na zcela zásadní problematiku v oblasti trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, především u trestného činu znásilnění, a tou je latentní neboli skrytá kriminalita. Jedná se o kriminalitu, která nebyla nahlášena, zjištěna nebo zaevidována.¹¹ „Míra latentní kriminality vyjadřuje, jaká část skutečné kriminality nevyšla najevo, a tudíž nebyla nikdy zaevidována. Míru latence ovlivňuje především intenzita formální

---

⁶ Statistické přehledy kriminality Policie České republiky za rok 2017. Dostupné na: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2017.aspx>

⁷ Statistické přehledy kriminality Policie České republiky za rok 2023. Dostupné na: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2023.aspx>

⁸ Statistické přehledy kriminality Policie České republiky za rok 2017. Dostupné na: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2017.aspx>

⁹ Statistické přehledy kriminality Policie České republiky za rok 2023. Dostupné na: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2023.aspx>

¹⁰ Statistické přehledy kriminality Policie České republiky za rok 2020. Dostupné na: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2020.aspx>

¹¹ SVATOŠ, R. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 9788073803896. s. 27.

a neformální kontroly, tolerance obětí a úroveň právního vědomí občanů.“¹² Pro zjištění skutečné kriminality, tedy kriminality stoprocentně odpovídající realitě, by musely být všechny trestné činy zjištěny, teprve součtem registrované a latentní kriminality lze získat kriminalitu skutečnou. Latentní kriminalita se však bohužel objevuje v určité míře u každého trestného činu, přičemž u trestného činu znásilnění je poměrně vysoká, a to především s ohledem na citlivost těchto případů, skutečná čísla nenahlášených případů samozřejmě nikdy nebudeme schopni s jistotou určit. Podle odborných výzkumů je v České republice spácháno přibližně 12 000 znásilnění každý rok.¹³ Cílem státního aparátu ovšem je snížit míru latentní kriminality na minimum, čemuž může přispět mnoho faktorů, a to od samotného znění zákona, přes dostatečnou edukovanost široké veřejnosti, až po odborný aparát orgánů činných v trestním řízení.

Někteří kritici současné textace skutkové podstaty trestného činu znásilnění tvrdí, že zanesení prvku souhlasu namísto použití násilí do skutkové podstaty tohoto trestného činu může pozitivně ovlivnit míru latentní kriminality, jelikož oběti znásilnění budou méně bagatelizovat svůj prožitek z hlediska možných následků v trestněprávní rovině. Byť se přikláním k názoru, že změna textace trestného činu znásilnění v tomto smyslu může pozitivně ovlivnit chápání tohoto trestného činu u laické veřejnosti, nejsem přesvědčena o tom, že budou mít přímý dopad na zvýšení počtu nahlášených případů znásilnění. O této skutečnosti vypovídá rovněž statistika ze Švédska, o které pojednávám v kapitole 2. o zahraniční komparatistice, z let bezprostředně následujících po zavedení souhlasu jako jednoho z definičních znaků trestného činu znásilnění, přičemž tato skutečnost sice měla vliv na počet odsouzených pachatelů, nicméně neměla žádný významný vliv na počet nahlášených případů znásilnění.

3.2. Charakteristika pachatele

Za zajímavou oblast zkoumání kriminologie ve vztahu k trestnému činu znásilnění považují také charakteristiku pachatele, a to zejména proto, že ohledně této kategorie panuje ve společnosti velké množství domněnek a mýtů. Charakteristiku pachatele je možné zkoumat hned z několika možných hledisek.

---

¹² GRÍVNA, T.; SCHEINOST, M. a ZOUBKOVÁ, I. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-614-3. s. 35.

¹³ Amnesty International Česká republika. Nový průzkum: Postoj Čechů ke znásilnění se lepší, spoluvinu obětem přesto přisuzuje nejméně 40 procent lidí. In: *Amnesty International Česká republika*. [online]. 6. 12. 2022. [cit. 2024-01-02] Dostupné na: <https://www.amnesty.cz/zprava/5562/novy-pruzkum-postoj-cechu-ke-znasilneni-se-lepsi-spoluvinu-obetem-presto-prisuzuje-nejmene-40-procent-lidi>

3.2.1. Recidiva a sexuální deviace

V laické společnosti často panuje obecný předpoklad, že pachatelé trestného činu znásilnění jsou zvrhlí recidivisté se sexuální deviací, přičemž státní aparát selhal tím, že nejsou ve vězení či v ochranném léčení, ale v běžném životě, kde páchají stále další sexuálně motivované trestné činy. S touto tezí se nicméně nelze ztotožnit. Jeden z nejčastěji skloňovaných faktorů ve vztahu k pachatelům trestného činu znásilnění je jejich recidiva, respektive spáchání tohoto činu osobami opakovaně trestanými. V roce 2023 spáchalo trestný čin znásilnění 148 opakovaně trestaných osob z celkového počtu 917 registrovaných případů, což je něco málo přes 16 % ze všech případů.¹⁴ Sexuální deviace, dříve označována jako parafilie, není předmětem statistik Police ČR, jedná se spíše o kriminologické či psychologické hledisko, které je zkoumáno v rámci odborných studií. K tomuto faktoru tedy nejsou zveřejňována aktuální statistická data na pravidelné bázi. Nicméně podle dostupných údajů ze studie z roku 2014 lze uvést, že přítomnost parafilie byla zjištěna pouze u 20,03 % pachatelů trestného činu z výzkumného souboru.¹⁵ Opět nelze říci, že se jedná o převažující skupinu pachatelů, nýbrž pouze o pětinu z nich. Je možné také dovodit, že je vysoká pravděpodobnost průniku obou zmíněných kategorií pachatelů, a sice že pachatelé s určitou formou sexuální deviace se budou opakovaně dopouštět útoků sexuální povahy, jelikož jejich chování je do značné míry ovlivněno touto diagnózou.

3.2.2. Typologie pachatele

S uvedenými statistickými údaji souvisí rovněž typologie pachatelů trestného činu znásilnění. Znásilnění totiž může být motivováno různými faktory, přičemž sexuální deviace či jiný pud čistě sexuálního charakteru je pouze jedním z nich. Jednu z uznávaných teorií typologie pachatelů znásilnění v českém prostředí představil Ivo Čermák, který dělí znásilnění na znásilnění motivované mocí (power rapist), u něhož je primárním motivem moc a kontrola, znásilnění motivované hněvem či vztekem (anger rapist), jehož hlavním motivem je msta či odplata a znásilnění s rysy sadismu (sadistic rapist, ritualistic-sadistic rapist), který kombinuje prvky obou předchozích typů pachatele.¹⁶ K tomuto si dovolím shrnout, že pachatelé trestného činu znásilnění jsou ke svým činům poháněni různými způsoby, přičemž nelze generalizovaně poukázat

---

¹⁴ Statistické přehledy kriminality Policie České republiky za rok 2023. Dostupné na: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2023.aspx>

¹⁵ BLATNÍKOVÁ, Š.; FARIDOVÁ, P. a ZEMAN, P. *Znásilnění v ČR - trestné činy a odsouzení pachatelé*. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. ISBN 978-80-7338-153-0. Tabulka 60: Přítomnost parafilie (porucha sexuální preference) – delikty a pachatelé. s. 117

¹⁶ ČERMÁK, I. *Lidská agrese a její souvislosti*. Žďár nad Sázavou: Fakta, 1998. ISBN 80-902614-1-8. s. 120-121

na pouze jeden z nich či na charakteristý rys či vlastnost, který by všechny pachatele spojoval. S jistotou lze ovšem říci, že porucha v sexuální oblasti, tedy určitá forma sexuální deviace není jediným a zdaleka ani nejrozšířenějším motivem pachatelů znásilnění.

3.2.3. Pachatelé ve věku dítěte a vliv návykových látek

Za zmínku dle mého názoru stojí rovněž počet pachatelů ve věku dítěte, kteří se trestného činu znásilnění dopustili. V roce 2023 se pachateli trestného činu znásilnění stalo 56 dětí z celkového počtu 917 nahlášených případů¹⁷, tj. cca 6 %, a v roce 2022 dokonce 61 dětí z celkového počtu 880 registrovaných případů¹⁸, tj. skoro 7 %. Uvedené výsledky považuji za vcelku překvapivé, kdy celkové množství dětských pachatelů se téměř rovná polovině pachatelů recidivistů, v této perspektivě se dle mého názoru jedná o nezanedbatelné množství pachatelů.

Další opakovanou hypotézou ve vztahu k pachatelům trestného činu znásilnění je, že pachatelé jsou při páčání tohoto trestného činu často pod vlivem návykových látek. Ani v této oblasti však data nevykazují příliš vysoká čísla, která by potvrdovala významnou roli návykových látek v tomto druhu kriminality. V roce 2023 bylo pod vlivem návykových látek 62 pachatelů trestného činu znásilnění, tj. cca 6,8 %, z toho pouze 33 pod vlivem alkoholu, tj. cca 3,6 % z celkového počtu 917 registrovaných případů. Z uvedené statistiky vyplývá, že počet skutků znásilnění spáchaných pod vlivem návykových látek je téměř totožný s počtem skutků znásilnění, jehož pachatelem bylo dítě. Z tohoto porovnání se domnívám, je dostatečně zřejmé, že návykové látky nemají zásadní vliv na kriminalitu v oblasti trestného činu znásilnění, nýbrž se vyskytují pouze v minimálním procentu případů. Za zajímavý považuji také fakt, že ostatní návykové látky, především drogy, jsou zastoupeny v téměř stejném množství případů jako alkohol. Alkohol tedy není návykovou látkou, která by dominovala oproti jiným návykovým látkám.

3.3. Charakteristika oběti

Vedle charakteristiky pachatele trestného činu znásilnění lze samozřejmě zkoumat rovněž charakteristiku oběti, což považuji za významné pro komplexní povědomí o kriminologických aspektech ve vztahu k zúčastněným aktérům znásilnění. Obětí trestného činu

---

¹⁷ Statistické přehledy kriminality Policie České republiky za rok 2023. Dostupné na: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2023.aspx>

¹⁸ Statistické přehledy kriminality Policie České republiky za rok 2022. Dostupné na: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2022.aspx>

znásilnění je v drtivé většině případů žena, studie z roku 2014 uvádí dokonce údaj 90 %, ¹⁹ přičemž u obětí mužského pohlaví se výrazně častěji jedná o děti. Oběti mužského pohlaví ve věku do patnácti let tvořilo celkem 50,7 % a ve věku do osmnácti let dokonce 73,7 % z celkového počtu obětí ve výzkumném souboru. ²⁰ V této souvislosti si ovšem dovoluji poukázat na další faktor latentní kriminality, o níž jsem již blíže hovořila. Mužské oběti znásilnění mnohem více tíhnou k tomu, že takový skutek nenahlásí, projevuje se u nich často vyšší míra studu, která je nutí ponechat si věc pouze pro sebe. Z tohoto důvodu je možné dovozovat, že latentní míra kriminality u znásilnění, jehož obětí je muž, je pravděpodobně podstatně vyšší, než tomu je u znásilnění, jehož obětí je žena, přičemž tato skutečnost může do značné míry zkreslovat statistiku ve vztahu k pohlaví obětí trestného činu znásilnění.

3.3.1. Vztah oběti k pachateli

Za podstatný prvek z hlediska charakteristiky oběti považují rovněž vztah oběti k pachateli. Tento aspekt je zajímavý také za účelem posouzení průběhu jednotlivých skutků, respektive zda je znásilnění častěji pácháno pachateli, které oběť zná, a se kterými se cítí určitým způsobem komfortně a v bezpečí, pravděpodobně také v prostředí, které je jí blízké, či zda se častěji jedná o pachatele neznámé, kteří si oběť vyhlédnou na základě její vnější charakteristiky, a se kterými oběť nemá žádný vybudovaný vztah. Studie z roku 2014 k tomu uvádí, že případů znásilnění, kdy byl pachatel pro oběť zcela neznámý, bylo celkem 36,56 % z celkového počtu skutků ve výzkumném souboru, neznámý pachatel se poté dopustil trestného činu znásilnění u 13,07 % případů. ²¹ Za neznámého je dle uvedené studie považován takový pachatel, který oběti nebyl známý, nicméně nebyl ani zcela neznámý, jedná se tak například o případy, kdy se oběť s pachatelem seznámí relativně krátce před znásilněním, typicky v baru nebo v klubu. Dominují případy, kdy se oběť s pachatelem určitým způsobem znají, a to u 52,5 % z celkového množství případů, přičemž se ve 24,75 % případů jednalo o pachatele pro oběť známého, u 24,75 % o pachatele blízkého. ²² Za známé lze považovat takové osoby, které oběť znala od vidění, z doslechu od svých kamarádů nebo se jednalo například o bývalého spolužáka.

---

¹⁹ BLATNÍKOVÁ, Š.; FARIDOVÁ, P. a ZEMAN, P. *Znásilnění v ČR - trestné činy a odsouzení pachatelé*. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. ISBN 978-80-7338-153-0. Graf 20: Pohlaví oběti a pohlaví pachatele. s. 132

²⁰ Tamtéž. Článek III.7.1.1. Porovnání podskupin deliktů – podle pohlaví oběti. s. 132

²¹ BLATNÍKOVÁ, Š.; FARIDOVÁ, P. a ZEMAN, P. *Znásilnění v ČR - trestné činy a odsouzení pachatelé*. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. ISBN 978-80-7338-153-0. Tabulka 70: Vztah pachatele a oběti – delikty a pachatelé. s. 140

²² Tamtéž.

Za osoby blízké je v této situaci možné považovat takové pachatele, se kterými měla oběť vybudovaný bližší vztah, jako jsou například kolegové z práce nebo někteří kamarádi. Z uvedených 24,75 % pachatelů obětí blízkých se v 17,59 % jednalo o pachatele, se kterými měla oběť velmi blízký vztah.²³ Za velmi blízké lze zpravidla považovat především partnery či členy rodiny, ale například také nejbližší kamarády.

3.3.2. Forma odporu oběti

V souvislosti s problematikou charakteristiky oběti trestného činu znásilnění si dovoluji ještě uvést statistická data k formě odporu oběti. Tento faktor považuji za přínosný především s ohledem na jeden z často kritizovaných aspektů právní úpravy trestného činu znásilnění, a sice že podle názoru některých jedinců je nutné při znásilnění klást aktivní odpor, který musí pachatel překonat, ať již za použití násilí či jiných prostředků, aby byla naplněna skutková podstata trestného činu znásilnění. Tento koncept byl však již několikrát vyvrácen v rozhodovací praxi soudů, jak blíže rozvádím v další kapitole této práce, a s jeho elementy pracuje rovněž připravovaná novela trestního zákoníku. Ze všech případů znásilnění, které byly součástí výzkumného souboru již dříve uvedené studie z roku 2014 kladlo 80,03 % obětí aktivní odpor, z toho v 52,6 % případů se jednalo o odpor fyzický, 4,77 % pasivní odpor a 13,57 % obětí nekladlo žádný odpor a plně vyhovělo pokynům pachatele.²⁴ Pod případy pasivního odporu patří rovněž situace, kdy oběť nebyla v důsledku strachu či šoku schopna pachateli vyhovět. Oběti, které vyhověly požadavkům pachatele bez slovních námitek či fyzické obrany, se vyskytovaly zpravidla u případů, kdy pachatel získal kontrolu nad obětí pouze svou přítomností, jedná se zejména o situace blízkého vztahu oběti a pachatele. Z těchto údajů vyplývá, že případů, kdy oběť z různých příčin není schopna projevit jakýmkoliv způsobem svůj odpor je poměrně malé procento. Tato statistika může být příznivým důkazem toho, že dojde-li k redefinici trestného činu znásilnění ve smyslu zanesení prvku souhlasu do jeho skutkové podstaty, nemělo by v praxi docházet k významnému množství případů, při kterých by mělo být problematická interpretace toho, zda oběť se sexuálním aktem souhlasí či nikoliv, jelikož projevený odpor by za nesouhlas měl být schopen posoudit každý průměrně inteligentní člověk.

---

²³ Tamtéž.

²⁴ BLATNÍKOVÁ, Š.; FARIDOVÁ, P. a ZEMAN, P. *Znásilnění v ČR - trestné činy a odsouzení pachatelé*. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. ISBN 978-80-7338-153-0. Tabulka 29: Forma odporu ze strany oběti. s. 77

3.3.3. Sekundární viktimizace

Významným aspektem ve vztahu k obětem trestného činu znásilnění je sekundární viktimizace, respektive snaha o její maximální eliminaci. Pro začátek je nutné uvést na pravou míru, že *„Hloubka viktimizace nekopíruje mechanicky formy a intenzitu sexuálního násilí. Rozhodující ke, nakolik byla prolomena intimní sféra a klíčové kognitivní mapy (tj. vnitřní svět) oběti.“*²⁵ Jedná se o zcela zásadní informaci s ohledem na vnímání obětí znásilnění společností. Mezi lidmi panuje přesvědčení o tom, že hluboké trauma má pouze oběť znásilnění, ke kterému došlo těmi nejzávažnějšími sexuálními praktikami a nejbrutálnějším způsobem jednání pachatele. S tímto tvrzením se však i s ohledem na výše uvedené nelze ztotožnit. Míra vlivu takového činu na psychiku oběti je zcela individuální a nelze ji v žádném případě generalizovat. Reakce oběti může souviset s jejím aktuálním stavem psychického zdraví, zážitky z minulosti, z dětství, mechanismy z předešlých partnerských vztahů a spoustou dalších faktorů. Dvě osoby, které budou obětí totožného znásilnění provedené stejným způsobem a stejnými prostředky, pravděpodobně nebudou mít shodné následky v oblasti své psychiky.

Příčin sekundární viktimizace může být několik. *„Za jednu z hlavních příčin sekundární viktimizace bývá udáván přístup policistů v okamžiku oznámení trestného činu. Jsou popisovány případy, kdy se policista domnívá, že jde o neoprávněné nařčení a odmítá akceptovat, že se žena stala obětí trestného činu. Oběti si stěžují na netaktní, lhostejný a necitlivý přístup.“*²⁶ Zásadní je také průběh samotného výslechu. Oběti znásilnění jsou často ve stavu momentálního rozrušení, a je tedy nutné k výslechu přistupovat s vysokou mírou obezřetnosti a citlivosti, ponechat oběti dostatečný čas, nepokládat opakovaně otázky, na které oběť není schopna odpovědět pod vlivem rozrušení, a rozhodně není možné akceptovat tlak policistů na rychlejší a aktivnější spolupráci. Zároveň je ve vyšetřovaných případech znásilnění zásadní klást dostatečný důraz na poučení o právech poškozené. Oběť znásilnění je zvláště zranitelnou obětí ve smyslu § 2 odst. 4 písm. c) ZOTČ, z tohoto důvodu je nutné ji dostatečně informovat o všech právech, které jí ZOTČ přiznává, a které mohou mít kruciólní vliv na další průběh celého trestního řízení s ohledem na extrémní citlivost těchto případů. V této souvislosti je rovněž nutné přísně dodržovat pravidla podání vysvětlení a výslechu zvláště zranitelné oběti, které stanoví § 20 ZOTČ. K této problematice si dovoluji shrnout, že s účinností ZOTČ se postavení obětí znásilnění značně zlepšilo, respektive byl zaveden konkrétní zákonný rámec k postupu v obdobných citlivých

---

²⁵ KOVÁŘ, P. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Jessenius. Praha: Maxdorf, 2008. ISBN 978-80-7345-161-5. s. 58.

²⁶ Tamtéž. s. 116

případech, a nejen obětí znásilnění bylo přiznáno spoustu práv, které mohou do značné míry usnadnit pozici oběti v trestním řízení.

Dovolím si ovšem podotknout, že textace zákona a realistická praxe nejsou vždy totožné. I po účinnosti ZOTČ se nezdá, že by se objevují případy nevhodného přístupu policistů, a to buď na základě špatného přístupu konkrétního jednotlivce, nebo i z důvodů nezaviněných jako jsou například personální nedostatky či nedostatky ve vybavení jednotlivých policejních stanic. V současné době bohužel není možné zajistit, aby na všech policejních stanicích byla na každé směně k dispozici policistka žena. Taková situace může oběť odradit a už se nemusí odhodlat znovu se dostavit k podání vysvětlení. Zároveň není možné, ať již z důvodů prostorových či finančních, zajistit, aby na každé policejní stanici byla vhodná místnost s adekvátním prostředím pro výslech zvláště zranitelných obětí. Zákonomodárce udělal přijetím ZOTČ krok správným směrem, nicméně pro efektivní fungování nastavených pravidel musí být zákonný rámec doprovázen dostatečným institucionálním, personálním a finančním zabezpečením, bez kterého není možné ve stoprocentní míře požadavky ZOTČ naplnit. Požadavek dostatečného financování těchto oblastí je mimo jiné rovněž požadavek Istanbulské úmluvy, kterému by se státní aparát ČR musel přizpůsobit po její ratifikaci. Bohužel je závěrem nutné zmínit, že i přes veškerá výše zmíněná opatření vždy může dojít k lidskému selhání jednotlivce, které ovšem v těchto případech může mít fatální důsledky.

Dalšími zdroji sekundární viktimizace mohou být okolnosti samotného vyšetření lékařem. Důležitým prvkem vyšetřování trestného činu znásilnění je také lékařská prohlídka, a to především za účelem zajištění potřebných stop, které jsou vyjma výpovědi samotné oběti často jediným důležitým prostředkem, a mohou mít tedy zcela klíčový význam pro úspěšnost či neúspěšnost dalšího postupu v trestním řízení, a proto je nutné vyšetření lékařem provést co nejdříve po činu znásilnění. *„Z důvodu zajištění stop není vhodné, aby se žena před tímto vyšetřením převlékla, vykoukala, osprchovala, používala intimní hygienu atd. Jakékoliv oddalování vyšetření vede ke snížení pravděpodobnosti záchytu stop nebo k jejich znehodnocení (sperma, alkohol, drogy atd.).“²⁷* Oběť je k lékaři odvezena za doprovodu policisty, přičemž již tento faktor může být pro oběť určitým způsobem ponižující a nepříjemný. Následuje samotné vyšetření, které je oproti běžnému vyšetření značně specifické a lékaři nejsou vždy s odlišnostmi tohoto vyšetření dostatečně obeznámeni. *„Vyšetření znásilnění je i pro ženského lékaře zpravidla spíše výjimečnou záležitostí, setká se s danou situací*

---

²⁷ Tamtéž. s. 183.

*jen několikrát za svoji lékařskou praxi.*²⁸ Za tímto účelem se domnívám, že by bylo vhodné zabezpečit okruh lékařů, kteří budou speciálně proškolení k těmto úkonům, ideálně absolvují rovněž školení psychologického charakteru pro adekvátní komunikaci s obětí, a kteří budou lékařské vyšetření obětí znásilnění či jiných trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti provádět. S tímto návrhem samozřejmě opět souvisí problematika institucionálního, personálního a finančního zajištění.

---

²⁸ Tamtéž. s. 116.

4. Judikatura k trestnému činu znásilnění a její vývoj

V oblasti trestného činu znásilnění je zcela zásadním aspektem rovněž vývoj judikatury, a to především s ohledem na posun ve výkladu konkrétních právních pojmů, které se s touto problematikou pojí. Soudní rozhodnutí do značné míry dotváří zákonné znění skutkové podstaty trestného činu znásilnění. Považuji za důležité se podrobněji věnovat současné judikatuře k trestnému činu znásilnění především z důvodu, že kritizované aspekty aktuální právní úpravy trestného činu znásilnění, které vyvolaly právě probíhající snahu o redefinici tohoto trestného činu, jsou často již v judikatuře určitým způsobem vyjasněny, popřípadě se vykládají do značné míry odlišně, než se na první pohled jeví ze zákonné úpravy v trestním zákoníku. Vláda při přípravě svého návrhu zákona, kterým se mění trestní zákoník a další související zákony, a jehož hlavním bodem je právě redefinice trestného činu znásilnění, do značné míry z judikatorních závěrů vychází, což považuji za další zásadní prvek, který podněcuje důležitost zkoumání judikatury v této oblasti, a proč jsem se rozhodla v této práci judikatuře věnovat samostatnou kapitolu.

4.1. K pojmu násilí

Prvním ze zásadních pojmů pro problematiku trestného činu znásilnění je pojem násilí, který se ostatně v názvu trestného činu výslovně nachází, respektive název tohoto trestného činu je z něj odvozen. Pro úplnost uvádím, že právě tento jazykový výklad je jedním z argumentů odpůrců redefinice znásilnění ve smyslu úplného vypuštění násilí jakožto definičního znaku trestného činu znásilnění, k této argumentaci se přiklání mimo jiných také Nejvyšší soud ČR, jak poznamenal také předseda Legislativní rady vlády ve svém stanovisku ze dne 15. prosince 2023, č. j. 1029/23: „*Nejvyšší soud rovněž poukázal na to, že trestný čin znásilnění neodpovídá svému obsahu, když již není založen na násilí*“²⁹. Pojem násilí totiž není definován přímo v trestním zákoníku, nýbrž je vymezen pouze v soudní judikatuře. Trestní zákoník k této problematice výslovně stanoví pouze to, že za trestný čin spáchaný násilím lze považovat i takový trestný čin, který je spáchán na osobě, kterou pachatel uvedl do stavu bezbrannosti lstí nebo jiným obdobným způsobem (§ 119 TZ).

---

²⁹ článek III. odst. 2 věta třetí stanoviska předsedy Legislativní rady vlády ze dne 15. prosince 2023, č. j. 1029/23

Soudní judikatura pojem násilí definuje jako „*použití fyzické síly k překonání kladeného odporu nebo k zamezení odporu očekávaného*“³⁰. Definici pojmu násilí Nejvyšší soud ČR dále rozvádí například takto: „*Výsledkem násilí nebo pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy je, že taková osoba po vyjádření vážně míněného nesouhlasu a projeveném odporu upustí od dalšího vzdoru pro svoji vyčerpanost, zřejmou beznadějnost nebo z odůvodněného strachu, že pachatel svou pohrůžku násilí uskuteční.*“³¹

Násilí je vždy třeba vykládat v širším kontextu a s konkrétními okolnostmi, spočívajícími především ve fyzických dispozicích pachatele a oběti. Konkrétní judikatura Nejvyššího soudu ČR k trestnému činu znásilnění ve smyslu základní skutkové podstaty uvedené v § 185 odst. 1 trestního zákoníku však uvádí, že pro účely naplnění pojmu násilí „*není nezbytné, aby poškozená osoba kladla zřejmý fyzický odpor, postačí, pokud pachateli musela být zjevná nevole této osoby s jeho jednáním.*“³²

Soudní praxe za násilí považuje i některé formy méně intenzivního jednání: „*Za násilí je třeba v této situaci považovat to, že ji mladistvý vyžadující od ní masturbaci, k níž nesvolila, proti její vůli zalehl, svlékl jí legíny a kalhotky, sedl si na ni, roztáhl jí nohy, manipuloval ji na přirození a držel jí ruce. Jednání spočívající v zalehnutí, manipulaci s tělem poškozené a jejím přidržování, lze chápat jako projev fyzického násilí ze strany mladistvého vedoucí k zásahu do osobní nedotknutelnosti poškozené a překonání jí vyjádřeného odporu. Lze shrnout, že uvedené aktivity ze strany mladistvého jsou projevem fyzické síly, brachiálním působením na tělesnou integritu poškozené, a to ve smyslu znaku násilí, jak je v § 185 odst. 1 tr. zákoníku vymezen. Ze strany poškozené je zřejmá snaha se uvedenému jednání bránit, a to odmítáním mladistvého, což vyjadřovala nejen slovními projevy ale fyzickým odporem, který byl vážně míněný a pro mladistvé byl zřejmý.*“³³

4.2. K pojmu donucení

Dále je třeba blíže specifikovat termín donucení, přičemž „*Donucením se rozumí překonání vážně míněného odporu nebo podlehnutí za situace, ve které taková osoba po vyjádření vážně míněného nesouhlasu a odporu upustí od dalšího vzdoru pro svoji vyčerpanost,*

---

³⁰ Zhodnocení poznatků o soudní praxi při rozhodování o trestných činech proti lidské důstojnosti podle oddílu druhého hlavy osmé zvláštní části trestního zákona, Nejvyšší soud ČSSR ze dne 19. 1. 1982, sp. zn. Tpjf 158/80, publikováno pod č. R 17/1982 tr.

³¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 3 Tdo 182/2012

³² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 11 Tdo 294/2014

³³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 9. 2020, sp. zn. 8 Tdo 903/2020

*zřejmou beznadějnost nebo z odůvodněného strachu, že pachatel svou pohružku násilí uskuteční. Nebyl-li však odpor oběti vážně míněný a byl-li pouze předstíraný, nejde o donucení. O donucení nejde také, když sice poškozená osoba zpočátku klade odpor, ale později s pohlavním stykem dobrovolně souhlasí.*³⁴ Pod pojem donucení k pohlavnímu styku Nejvyšší soud ČR zařazuje rovněž případy „*podlehnutí při seznání beznadějnosti kladení odporu, s ohledem na to, že mu pachatel za použití násilí nebo pohružky násilí nebo pohružky jiné těžké újmy nedal žádnou možnost odpor projevit. Výsledkem násilí nebo pohružky násilí nebo jiné těžké újmy je, že taková osoba po vyjádření vážně míněného nesouhlasu a projeveném odporu upustí od dalšího vzdoru pro svoji vyčerpanost, zřejmou beznadějnost nebo z odůvodněného strachu, že pachatel svou pohružku násilí uskuteční*“³⁵ či tzv. zamrznutí oběti: „*...v důsledku momentálního psychického bloku, který u ní i znalci zjistili, a jeho možnost s ohledem na průběh události z psychologického hlediska i připustili. I přesto však nonverbálně dávala obviněnému najevo, že s ním souložit nechce, a to chováním spočívajícím v reflexivním stažení těla „do klubička“, tzn. sedu s nohama i rukama přitaženými co nejtěsněji k tělu s „koleny u brady“. V této její pozici k souloži objektivně nemohlo dojít, protože poškozená seděla takto přitisknuta na zadní sedače auta a tato poloha jí v jistém směru dávala možnost ochránit genitálie před tím, aby do nich obviněný mohl vniknout. Lze tedy z uvedeného dovodit, že tímto postojem, který byl přímou reakcí na požadavek obviněného, aby s ním souložila, dávala najevo svůj nesouhlas a odmítnutí, což korespondovalo s tím, že byla vzniklou situací paralyzována (k tomu viz závěry psychologického znaleckého posudku) do té míry, že nebyla schopna svůj nesouhlas jinak vyjádřit (nemohla vydat ani hlásku). Právě to, že se stáhla do jakési obranné pasivní nehybné pozice, bylo zřejmým projevem jejího odmítnutí. Rozhodné pro posouzení uvedené situace je i to, že v této pozici setrvala až do doby, než se k ní obviněný výše popsáním násilným jednáním dostal tím, že ji povalil na sedačku do polohy na zádech, sundal jí kalhotky a roztáhl jí nohy. Tímto násilným chováním překonal její vážně míněný odpor a soulož na ní vykonal.*“³⁶, respektive také případy, kdy u oběti v důsledku stresové situace nastane depersonalizace a disociace.³⁷

K výše uvedenému Nejvyšší soud ČR zdůraznil, že „*Pachatel musí v každém jednotlivém případě brát na zřetel přání osoby, s níž hodlá mít pohlavní styk, zda s ním souhlasí. Jestliže je toto právo upřeno a pachatel se snaží násilím nebo za zneužití bezbrannosti donutit druhou osobou k pohlavnímu styku, jde o trestný čin, resp. provinění znásilnění, které představuje*

---

³⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 11 Tdo 294/2014-15

³⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 5. 2018, sp. zn. 6 Tdo 603/2018

³⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 8. 2021, sp. zn. 8 Tdo 699/2021, publikováno pod č. R 10/2022 tr.

³⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 11. 2021, sp. zn. 7 Tdo 1023/2021

nejzávažnější formu útoku na lidskou důstojnost.“³⁸ K této problematice se vyjádřil rovněž Ústavní soud ČR, který konstatoval, že u trestného činu znásilnění není nutné klást aktivní odpor: „Část jednání správně kvalifikovaly jako znásilnění, neboť stěžovatel se za použití fyzického násilí pokoušel přimět poškozenou k pohlavnímu styku. Jednání poškozené je v tomto směru nerozhodné, byl-li jasně vyjádřen (libovolnou formou) nedostatek její vůle. To se v dané věci stalo jak fyzickým odporem (odtahováním, díky němuž zůstalo stěžovatelovo jednání "pouze" ve fázi pokusu), tak slovně. Stěžovatelův právní názor, že u znásilnění je nutná aktivní obrana (či rezignace na aktivní obranu) poškozené, neodpovídá právní úpravě, ani ustálené judikatuře.“³⁹

4.3. K pojmu bezbrannost

V této souvislosti nelze opominout také pojem stavu bezbrannosti, který rovněž není definován v současném znění trestního zákoníku, tudíž se jeho výklad vyskytuje pouze v judikatuře trestních soudů. Prvním zásadní rozhodnutím v této věci bylo usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 8. 2011, sp. zn. 3 Tdo 929/2011, které bylo rovněž publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek 3/2013 pod číslem R 24/2013 tr.: „O stav bezbrannosti ve smyslu trestného činu znásilnění podle § 241 tr. zák. se jedná i tehdy, pokud poškozená osoba nemůže projevit svou skutečnou vůli. Stav bezbrannosti přitom nemusí spočívat pouze v bezbrannosti absolutní, tedy v tom, že poškozená osoba nemůže klást žádný odpor (např. je-li v bezvědomí, v mdlobách či jiném obdobném stavu), ale může se týkat i situace, kdy je její obranyschopnost, a tím možnost realizovat své rozhodnutí o pohlavním životě, omezena či snížena. Ve stavu bezbrannosti se tedy může ocitnout i pacient, na kterém lékař provádí takový vyšetřovací nebo léčebný úkon, na základě kterého sice nedochází k úplné ztrátě vnímání, ale který způsobem provedení znemožňuje pacientovi fyzický projev. Přitom významné je i to, že při provádění uvedeného úkonu má lékař nad pacientem zpravidla i určitou mentální převahu, která ovlivňuje psychické projevy pacienta vůči němu. Vykoná-li tedy lékař za tohoto stavu na pacientovi pohlavní styk, naplní tím znak zneužití bezbrannosti podle § 241 odst. 1 tr. zák.“⁴⁰

Nejvyšší soud ČR k této problematice dále uvedl: „Za bezbrannost se považuje takový stav oběti, ve kterém není vzhledem k okolnostem schopna projevit svou vůli ohledně pohlavního styku s pachatelem, popř. ve kterém není schopna klást odpor jeho jednání. Může se jednat o celkovou (či absolutní) bezbrannost, kdy si oběť vůbec neuvědomuje, co se s ní děje, a proto ani nemůže

---

³⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 3. 2022, sp. zn. 8 Tdo 163/2022

³⁹ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 3. 1. 2023, sp. zn. IV. ÚS 3080/22

⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 8. 2011, sp. zn. 3 Tdo 929/2011, publikováno pod č. R 24/2023 tr.

hodnotit situaci, ve které u ní dochází k pohlavnímu styku s pachatelem, a projevující se naprostou odevzdaností se pachateli bez jakýchkoli známek projevu vlastní vůle či schopnosti na požadavky obviněného jakkoli reagovat (půjde například o případy bezvědomí, mdlob, silného oblužení alkoholem či drog, umělého spánku, apod.). Ve stavu bezbrannosti se však nacházejí i osoby, které sice vnímají okolní svět, avšak jejich duševní a rozumové schopnosti nejsou na takové úrovni nebo takového stavu, aby si ve své mysli dokázaly situaci, v níž se nacházejí, dostatečně přiléhavě ze všech souvislostí vyhodnotit a přiměřeně, logicky a účinně na ni reagovat. Tak tomu obvykle bývá např. u osob trpících duševní chorobou, pro niž nechápou význam pachatelova jednání, anebo u dětí či osob mentálně zaostalých, které nemají dostatečné znalosti a zkušenosti, aby byly schopny posoudit význam odporu proti vynucovanému pohlavnímu styku. V takových případech se jedná o bezbrannost psychickou, v důsledku níž oběť často nechápe, co se po ní požaduje, resp. co je smyslem jednání pachatele, nebo není způsobilá vůbec domyslet a vyhodnotit důsledky takového jednání. Kromě této absolutně chápané bezbrannosti se však oběť může nacházet i ve stavu, kdy sice ví, co se s ní děje, avšak není schopna se pachatelovu jednání buď vůbec, anebo účinně bránit, přestože by tak učinit chtěla. Takový stav bezbrannosti se zpravidla dovozuje u osoby spoutané, osoby s fyzickou vadou omezující její hybnost, osoby upoutané na lůžku, přestárlé apod. Jedná se tedy o stav, při němž oběť není schopna vzdorovat nepřijatelnému chování pachatele pro nedostatek tělesných sil a schopností. V důsledku tohoto stavu je taková osoba fyzicky bezbranná, a vzhledem k tomu že takový fyzický stav vždy ovlivňuje i psychiku uvedeným způsobem handicapované osoby, je třeba přihlížet i k tomu, že stav její tělesné bezbrannosti může způsobovat i její bezbrannost psychickou.⁴¹

K pojmu bezbrannosti se věnoval Nejvyšší soud ČR i ve svém dalším usnesení: „(...) ve stavu bezbrannosti se mimo jiné nacházejí osoby, které vnímají okolní svět, avšak jejich duševní a rozumové schopnosti nejsou na takové úrovni nebo takového stavu, aby si ve své mysli dokázaly situaci, v níž se nacházejí, dostatečně přiléhavě ze všech souvislostí vyhodnotit a přiměřeně, logicky a účinně na ni reagovat. Tak tomu obvykle bývá např. u osob trpících duševní chorobou, pro niž nechápou význam pachatelova jednání, anebo u dětí či osob mentálně zaostalých, které nemají dostatečné znalosti a zkušenosti, aby byly schopny posoudit význam odporu proti vynucovanému pohlavnímu styku (srov. přiměřeně rozhodnutí uveřejněné pod č. 17/1982 Sb. rozh. tr.) apod. V takových případech bezbrannosti se jedná o psychickou bezbrannost, v důsledku níž oběť často nechápe, co se po ní požaduje, resp. co je smyslem jednání pachatele, nebo není způsobilá vůbec domyslet a vyhodnotit důsledky takového jednání atd.

---

⁴¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 1. 2014, sp. zn. 3 Tdo 1296/2013

*Zneužití spočívá v tom, že pachatel o konkrétní skutečnosti ví, a právě tuto skutečnost využije k tomu, aby dosáhl svého cíle. O zneužití bezbrannosti půjde tehdy, je-li oběť bez přičinění pachatele v takovém stavu, ve kterém není vzhledem k okolnostem činu schopna projevit svou vůli, pokud jde o pohlavní styk s pachatelem, popř. ve kterém není schopna klást odpor jeho jednání (srov. rozhodnutí uveřejněné pod č. 43/1994-II. Sb. rozh. tr.).*⁴² Na toto usnesení Nejvyšší soud ČR opakovaně odkazuje i ve své další rozhodovací praxi, srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 11. 2017, sp. zn. 6 Tdo 1179/2017 nebo usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 8. 2019, sp. zn. 6 Tdo 540/2019.

K výkladu pojmu bezbrannosti u nezletilé oběti se uchýlil již v roce 1994 Vrchní soud v Praze ve svém usnesení ze dne 4. 3. 1994, sp. zn. 3 To 105/93, které bylo publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek 9/1994, pod číslem R 43/1994 tr., kdy uvedl: *„Za bezbrannost ženy ve smyslu ustanovení 241 odst. 1 tr. zák. lze považovat jen takový její stav, ve kterém není vzhledem k okolnostem činu schopna projevit svou vůli, pokud jde o pohlavní styk s pachatelem, popř. ve kterém není schopna klást odpor jeho jednání. O takový stav nejde u poškozené, která je sice nezletilá, ale natolik fyzicky a duševně vyspělá, že je schopna pochopit jednání pachatele a svůj případný nesouhlas s tímto jednáním dát dostatečně zřetelně najevo.*“⁴³ Na toto rozhodnutí Vrchního soudu v Praze je hojně odkazováno v další rozhodovací praxi soudů k této problematice, jak již bylo uvedeno výše. Ve věci bezbrannosti nezletilé oběti na toto usnesení Vrchního soudu v Praze odkazuje také např. Nejvyšší soud ČR ve svém usnesení ze dne 13. 8. 2019, sp. zn. 6 Tdo 540/2019.

Rozdílné směry a názory v této věci sjednotil Nejvyšší soud ve svém usnesení velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. 15 Tdo 1154/2019, které bylo publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek 3/2020, pod číslem R 17/2020 tr., a ve kterém uvedl: *„Z uvedeného pak a contrario plyne, že o takový stav (bezbrannosti) jde u nezletilé poškozené osoby, která je natolik fyzicky a duševně nevyspělá, že není schopna pochopit jednání pachatele a svůj případný nesouhlas s tímto jednáním dát dostatečně najevo.*“⁴⁴ I nadále však ve vztahu k bezbrannosti nezletilých obětí zůstává nevyjasněna konkrétní věková hranice, která by měl být pro posouzení bezbrannosti u nezletilých výchozí, nadále se tato skutečnost posuzuje konkrétně u každého jednotlivého případu, a to především na individuální stav fyzické a psychické vyspělosti oběti. Nejvyšší soud ČR však zdůraznil,

---

⁴² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 10. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1228/2015

⁴³ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 3. 1994, sp. zn. 3 To 105/93, publikováno pod č. R 43/1994 tr.

⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. 15 Tdo 1154/2019, publikováno pod č. R 17/2020 tr.

že aspekt bezbrannosti u nezletilé oběti nesouvisí s přítomností duševní poruchy u takové oběti: „Obviněný zpochybnil existenci zákonného znaku „bezbrannosti“, tuto námitku však spíše nepřiléhavě podložil tím, že poškozená k němu měla pozitivní vztah, nebyla stížena duševní poruchou a jeho jednání nevnímala jako něco, co by jí ubližovalo. Nejvyšší soud však konstatuje, že tyto skutečnosti jsou pro posouzení znaku bezbrannosti zcela irelevantní. Znak bezbrannosti byl u poškozené dán jejím velmi útlým věkem (pět až šest let), když se vůči ní dopouštěl obviněný trestného jednání, kterého si byl plně vědom. Je přitom nepochybné, že v takovém věku poškozená nebyla schopna pochopit jednání obviněného (což zjevně vyplynulo i z její výpovědi) a adekvátně projevit svou vůli a jednání obviněného se bránit. Obviněný zmíněného stavu poškozené naopak zneužil, navíc pokud z důvodu kamarádského vztahu s ní mohl i ještě snadněji manipulovat. V popsáném stavu neznalosti poškozená plnila pokyny obviněného.“⁴⁵

K obdobnému přístupu k pojmu stavu bezbrannosti se Nejvyšší soud ČR uchýloval ve své rozhodovací praxi i v následujících letech: „Jednak se může jednat o bezbrannost, která předpokládá celkovou odevzdanost se pachateli bez jakýchkoli známek projevu vlastní vůle či schopnosti na požadavky obviněného jakkoli reagovat. Jedná se zde o takový stav bezbrannosti, kdy se oběť nachází v situaci, již sama nevnímá, a tudíž není schopna jakéhokoli vlastního úsudku, a tedy ani jakkoli ovlivnit jednání pachatele. Tuto bezbrannost lze označit za celkovou či absolutní. A jednak jde o případ psychické bezbrannosti, v důsledku níž oběť často nechápe, co se po ní požaduje, resp. co je smyslem jednání pachatele, nebo není způsobilá vůbec domyslet a vyhodnotit důsledky takového jednání.“⁴⁶ K tomuto Nejvyšší soud ČR dále uvádí: „Zneužití pak spočívá v tom, že pachatel o konkrétní skutečnosti ví, a právě tuto skutečnost využije k tomu, aby dosáhl svého cíle, což se děje u oběti, která je bez přičinění pachatele v takovém stavu, ve kterém není vzhledem k okolnostem činu schopna projevit svou vůli, pokud jde o pohlavní styk s pachatelem, popř. ve kterém není schopna klást odpor jeho jednání. Pro zneužití bezbrannosti ve smyslu § 185 odst. 1 tr. zákoníku je rozhodné, že pachatel dosáhne pohlavního styku s osobou bezbrannou právě proto, že je tato osoba v důsledku své bezbrannosti neschopna čelit aktivitám obviněného, není však rozhodné, zda osoba je v takovém stavu bezbrannosti relativně trvale nebo se dostala do stavu bezbrannosti v důsledku svého tělesného nebo psychického stavu nebo zásahem jiné osoby než pachatele bez dorozumění s ním.“⁴⁷

---

⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 7 Tdo 833/2021, publikováno pod č. R 15/2022 tr.

⁴⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 9. 2018, sp. zn. 7 Tdo 685/2018

⁴⁷ Tamtéž.

4.4. K pojmu pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží

K pojmu jiného pohlavního styku provedeného způsobem srovnatelným se souloží existuje rovněž velmi rozsáhlá judikatura, přičemž trestní soudy při svém rozhodování pod tento pojem zahrnují širokou škálu různých sexuálních praktik. Podstatným znakem je, že při realizaci takového styku dochází k situaci srovnatelné s tou, která nastává u soulože.⁴⁸ Vzhledem k zajímavosti této problematiky si dovoluji v rámci této kapitoly uvést alespoň krátké shrnutí nejzásadnějších závěrů judikatury, a to za účelem snadnějšího pochopení, co všechno je možné pod tento pojem a tedy i pod skutkovou podstatu trestného činu znásilnění podřadit.

Za pohlavní styk provedený srovnatelným způsobem se souloží lze považovat orální sex, anální sex i další způsoby vkládání pohlavního orgánu muže do jiných částí těla oběti či na jiné části těla oběti: „*Trestného činu znásilnění podle § 241 odst. 1 tr. zák. se může pachatel dopustit rovněž v případě, když násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí překoná odpor jiného muže a donutí jej k tomu, aby strpěl stimulaci svého pohlavního orgánu vloženého do úst pachatele. Taková sexuální aktivita pachatele má povahu jiného obdobného pohlavního styku srovnatelného se souloží.*“⁴⁹ K tomuto výstižně shrnuje také usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 8. 2014, sp. zn. 3 Tdo 928/2014-21: „*Typicky půjde o případy, kdy s pohlavním orgánem ženy jsou místo pohlavního orgánu muže spojovány jiné části těla, např. ústa, jazyk či zasouvané prsty; anebo o případy, kdy pohlavní orgán muže je zaváděn do jiných částí těla druhé osoby (např. do úst či konečníku), vkládán za účelem tření do ruky, podpaždí, mezi stehna apod. Jinými slovy, jde-li o pohlavní styk, kdy zároveň dochází k aktivní stimulaci (dráždění) genitálií jedné ze zúčastněných stran, je namístě závěr, že takový styk je „proveden způsobem srovnatelným se souloží (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 7. 2010, sp. zn. 7 Tdo 841/2010, nebo usnesení ze dne 15. 10. 2012, sp. zn. 4 Tdo 1070/2012).*“ Dále obdobně také například usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. 4 Tdo 1311/2017. K sexuální praktice zasouvání prstů do pochvy jako k dalšímu možnému mechanismu, kterému lze přisoudit obdobný účinek jako souloží se dále Nejvyšší soud ČR věnuje například ve svých usneseních ze dne 24. 8. 2016, sp. zn. 8 Tdo 1015/2016 nebo ze dne 4. 10. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1301/2016.

---

⁴⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2023, s. 2324 - 2348

⁴⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 5. 2009, sp. zn. 3 Tdo 535/2009, publikováno pod č. R 25/2010 tr.

Pod tento pojem soudy zahrnují i tzv. manuální masturbaci: „*Manuální masturbace je aktem simulujícím pohyb tření, k němuž dochází při souloži, kdy je pohlavní orgán muže zasouván do pohlavního orgánu ženy, resp. aktem, kdy pohlavní orgán muže namísto spojení s pohlavním orgánem ženy je této vkládán do ruky za účelem tření. Obviněný tímto sledoval své sexuální uspokojení a tření pohlavního údu poškozenou zcela jednoznačně mělo směřovat ke stejnému závěru jako soulož, tedy k sexuálnímu uspokojení obviněného. Obviněný svého jednání zanechal až poté, co dosáhl sexuálního uspokojení, tedy ejakuloval. V tomto ohledu šlo o spojení, jehož nuceným „účastníkem“ se stala ruka poškozené, což celému aktu dodalo charakter obdoby soulože.*“⁵⁰ Obdobně rovněž například usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 4. 2014, sp. zn. 7 Tdo 432/2014-30.

---

⁵⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 3 Tdo 182/2012

5. Aktuální právní úprava trestného činu znásilnění v českém právním řádu a zhodnocení nezbytnosti její změny

Nezbytnost změny právní úpravy trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti je dlouho diskutované téma, které rezonuje společností, a to jak na úrovni odborné veřejnosti, tak na úrovni veřejnosti laické, a to především ve vztahu k redefinici trestného činu znásilnění. „Česká trestněprávní úprava se kontinuálně vyvíjí směrem k postihování stále širšího spektra sexuálních deliktů.“⁵¹ Historickému vývoji právní úpravy trestného činu znásilnění jsem se podrobně věnovala v první kapitole této práce, v této části si tedy dovoluji na tuto kapitolu odkázat.

Pro účely této práce je stěžejní především právní úprava trestného činu znásilnění, která také čelí nejvýraznější kritice. Současná právní úprava trestného činu znásilnění používá jako hlavní definiční znak trestného činu znásilnění použití násilí, pohrůžky násilí, pohrůžky jiné těžké újmy, případně zneužití bezbrannosti oběti. Ve svých kvalifikovaných skutkových podstatách poté trestný čin znásilnění postihuje závažnější formy způsobu provedení znásilnění, popřípadě znásilnění spáchané na osobě, které trestní právo poskytuje zvýšenou míru ochrany. Ze strany odborné veřejnosti často zaznívají názory, které zpochybňují nezbytnost redefinice trestného činu znásilnění, a to především s argumentem dostatečnosti současné právní úpravy v textaci § 185 trestního zákoníku s přihlédnutím k rozsáhlému soudnímu výkladu vágních pojmů, které se v zákonné textaci vyskytují.

K potřebě redefinice trestného činu znásilnění je tedy nutné vzít v úvahu také kapitolu 4. této práce, která pojednává o judikatuře a jejím vývoji ve vztahu k trestnému činu znásilnění. Většina problematických aspektů, které bývají kritiky současné právní úpravy vytýkány, již byla v rámci judikatury řešena či došlo ke značnému posunu v jejich výkladu, to se vztahuje především k problematice použití násilí při znásilnění či problematice aktivního odporu oběti. Ani jeden z těchto požadavků však již není dle současného stavu judikatury vyžadován, ba naopak trestní soudy stále rozšiřují a upřesňují okruh jednání, která je nutné považovat za znásilnění i přesto, že v nich není prvek násilí či aktivního odporu oběti obsažen. Nešťastným východiskem této situace ovšem je, že i když lze považovat většinu problematických aspektů

---

⁵¹ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, obecná část

trestného činu znásilnění za již v judikatuře vyřešenou, přičemž tyto závěry jsou nadále aplikovány při rozhodování trestních soudů, laické veřejnosti tyto skutečnosti nejsou známy. Je pochopitelné, že průměrný občan České republiky není obeznámen s judikatorními závěry českých trestních soudů, ale za předpokladu, že se chce seznámit s aktuální právní úpravou trestného činu znásilnění v českém právním řádu, omezí se pouze na nahlédnutí do trestního zákoníku. Bohužel tento aspekt je možné pozorovat i u obětí trestného činu znásilnění, které po přečtení samotné zákonné textace trestného činu znásilnění mohou nabýt dojmu, že čin, který se jim stal, znaky skutkové podstaty trestného činu znásilnění nenaplnňuje, a to právě například s ohledem na nepoužité násilí či neschopnost oběti klást aktivní odpor z různých příčin. Toto vnímání následně může vyústit ve vysokou míru latentní kriminality, jelikož reálné oběti trestných činů na základě své vlastní úvahy dle zákonného znění skutkové podstaty trestného činu znásilnění v § 185 odst. 1 trestního zákoníku dojdou k závěru, že se oběti znásilnění nestaly, popřípadě že by nebyly schopné vysvětlit, v čem naplnění skutkové podstaty spočívalo. Povědomí laické veřejnosti o těchto skutečnostech lze tedy považovat za zcela zásadní pro efektivní fungování koncepce trestného činu znásilnění v České republice.

Touto problematikou se zabývala rovněž vláda v důvodové zprávě ke svému návrhu zákona, kterým se mění trestní zákoník a další související zákony: „*Veřejnost však takto široké chápání znásilnění, které bylo zavedeno do českého právního řádu v rámci rekodifikace trestního práva hmotného, neakceptovala, za znásilnění i nadále tradičně považuje pouze taková jednání, která jsou provedena souloží nebo srovnatelně závažným způsobem. Uvedený rozpor mezi zákonnou úpravou a vnímáním veřejnosti pak vede k mylným představám veřejnosti o mírném trestání znásilnění. Stejně tak pouze soulož a obdobně závažné sexuální praktiky podřazuje pod znásilnění většina evropských právních úprav.*“⁵² „*Jeví se proto jako vhodné i po vzoru zahraničních úprav trestný čin znásilnění omezit pouze na soulož a jiný pohlavní styk provedený obdobným způsobem (tj. zejména na tzv. penetrační činy) a méně závažné sexuální praktiky (nepenetrační povahy) vyčlenit do samostatného nového trestného činu sexuálního útoku. Tím bude možné i vhodněji nastavit výši trestních sazeb.*“⁵³

Z tohoto důvodu je možné usoudit, že promítnutí judikatorního výkladu trestních soudů do samotné textace trestného činu znásilnění v § 185 trestního zákoníku lze doporučit jako prospěšné ve vztahu ke zlepšení edukovanosti široké veřejnosti o znásilnění,

---

⁵² Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, obecná část

⁵³ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, obecná část

a to především s ohledem na opuštění koncepce explicitního uvedení prvku násilí jako jednoho z definičních znaků skutkové podstaty trestného činu znásilnění, a zavedení koncepce souhlasu, respektive nesouhlasu oběti.

Výše trestních sazeb trestného činu znásilnění v české právní úpravě je rovněž jeden z aspektů, který bývá často kritizován, jelikož trestní sazba stanovená v základní skutkové podstatě trestného činu znásilnění dle § 185 odst. 1 trestního zákoníku, je oproti trestním sazbám, které pro základní skutkovou podstatu tohoto trestného činu stanovuje zákonodárce v právních řádech jiných států, podstatně nižší. Hlavním důvodem nicméně je především to, že základní skutková podstata trestného činu znásilnění dle § 185 odst. 1 trestního zákoníku zahrnuje nejen ty nejzávažnější sexuální praktiky spočívající v praktikách penetračních, tedy souloži a jiném pohlavním styku provedeným obdobným způsobem srovnatelným se souloží, ale také méně závažné sexuální praktiky, které jsou nepenetrační povahy, a které mají podstatně menší dopad do sexuální integrity oběti. Tato koncepce je příčinou relativně nízké trestní sazby trestu odnětí svobody, kterou mohou české trestní soudy pachatelé trestného činu znásilnění dle § 185 odst. 1 trestního zákoníku uložit, jelikož není možné použít podstatně přísnější trestní sazbu trestu odnětí svobody za znásilnění spáchané méně závažnými způsoby provedení. Tento aspekt byl jedním z určovacích parametrů, kterými se zabývala vláda při přípravě návrhu zákona, kterým se novelizuje trestní zákoník a další související zákony.

5.1. Východiska pro změnu právní úpravy trestného činu znásilnění

K dané problematice je nicméně nutné poznamenat, že v současném vnímání pojetí znásilnění již není použití násilí jako prostředek k donucení oběti k pohlavnímu styku hlavním kritériem, a je namísto toho nahrazováno konceptem nekonsensuálního pohlavního styku. Přiklonit se k definici znásilnění založené na nedostatku svobodného souhlasu doporučuje smluvním stranám také například Výbor OSN pro odstranění diskriminace žen ve svém obecném doporučení č. 35 z roku 2017: *„Zajistit, aby sexuální napadení, včetně znásilnění, bylo kvalifikováno jako trestný čin proti právu na osobní bezpečnost a fyzické, sexuální a psychické zdraví a aby definice sexuálních trestných činů, včetně trestných činů spáchaných v manželství, partnerství a na schůzce, vycházela z nedostatku svobodně daného souhlasu a zohledňovala okolnosti nátlaku k udělení souhlasu.“*⁵⁴

---

⁵⁴ Článek IV., odst. A., písm. e) obecného doporučení č. 35 Výboru OSN pro odstranění diskriminace žen. Dostupné na: <https://www.undocs.org/en/CEDAW/C/GC/35>

Postihem znásilnění se zabývá rovněž judikatura Evropského soudu pro lidská práva, a to například v rozhodnutí M. C. proti Bulharsku ze dne 4. 12. 2003, č. 39272/98 ESLP, kde tento soud konstatoval, že smluvní strany požívají široký prostor pro uvážení ve vztahu k trestněprávní definici znásilnění, nicméně musí zajistit, aby vyšetřování znásilnění bylo zaměřeno na otázku nesouhlasu s pohlavním stykem namísto otázky spojené s použitím síly či překonání odporu. Z hlediska této problematiky obsažené v mezinárodních předpisech, obsahuje obecnou úpravu znásilnění pouze Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí, tzv. Istanbulská úmluva, a to především ve svém článku 36, ve kterém se věnuje přímo problematice doporučeného znění legislativy trestného činu znásilnění, přičemž hlavním prvkem, který Istanbulská úmluva požaduje, je koncepce dobrovolného souhlasu.⁵⁵ Istanbulskou úmluvu Česká republika podepsala, ale dosud neratifikovala. V současné době je vyvíjen značný společenský tlak na ratifikaci Istanbulské úmluvy, bohužel prozatím bezúspěšně. Senát Parlamentu České republiky dne 24. ledna 2024 zamítl vládní návrh, kterým se předkládá Parlamentu České republiky k vyslovení souhlasu s ratifikací Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí.⁵⁶ Vládní návrh byl zamítnut těsným rozdílem, pro ratifikaci Istanbulské úmluvy hlasovalo 34 a proti 28 ze 71 přítomných senátorů a senátorek.⁵⁷ Pro účely předmětné novely trestního zákoníku je zásadní především fakt, že vláda při přípravě návrhu novely trestního zákoníku z tezí, které Istanbulská úmluva obsahuje, do značné míry vychází, tudíž nebude nutné provádět další novelizaci zákonného znění trestného činu znásilnění za předpokladu, že by k ratifikaci Istanbulské úmluvy došlo.

Změna definice znásilnění spočívající v začlenění konceptu nekonsensuálního pohlavního styku je trendem posledních let na celém území Evropy. Řada evropských států přistoupila k redefinici trestného činu znásilnění, a to právě pod vlivem Istanbulské úmluvy. *„K redefinici trestného činu znásilnění přistoupilo podle dostupných informací v tuto chvíli 16 států (Belgie, Dánsko, Finsko, Chorvatsko, Island, Irsko, Kypr, Lucembursko, Malta, Německo, Řecko, Slovinsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko a Spojené Království: Anglie a Wales). Možná změna zákona je nyní diskutována například v Nizozemsku.“*⁵⁸ „Koncept ano znamená ano

---

⁵⁵ Článek 36 Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí. Dostupné na: <https://rm.coe.int/168008482e>

⁵⁶ Senátní tisk č. 122 14. funkčního období Senátu Parlamentu České republiky. Dostupné na: <https://www.senat.cz/xqw/webdav/psssenat/original/108580/91090>

⁵⁷ Stenozáznam z 1. dne 21. schůze 14. funkčního období Senátu Parlamentu České republiky. Dostupné na: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/psssenat/finddoc?TYP=steno&O=14&S=21>

⁵⁸ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, obecná část

(bez souhlasu) uplatňuje např. Malta, Chorvatsko, Kypr, Řecko, Španělsko nebo Slovinsko. Koncept ne znamená ne (proti vůli, přes nesouhlas ve spojení s výčtem případů, kdy se má za to, že k jednání došlo bez souhlasu – u nás odpovídá pojmu bezbrannosti) uplatňuje např. Lotyšsko, Dánsko, Lucembursko, Belgie, Irsko, Anglie a Wales (s osobou, která nesouhlasila; k tomu pracuje s neexistencí rozumného důvodu se domnívat, že osoba souhlasila), Německo (proti rozeznatelné vůli osoby) nebo Švédsko (osoba se neúčastní dobrovolně). Ostatní státy podle získaných informací dosud mají tradiční definici znásilnění založenou na násilí nebo pohrůžce (Estonsko, Francie, Itálie, Polsko, Rakousko, Slovensko).“⁵⁹

Z výše uvedeného vyplývá, že existují dva koncepty znásilnění. Jeden spočívá v nedostatku souhlasu (tzv. ano znamená ano), druhý je založen na projevu nesouhlasu (tzv. ne znamená ne). Istanbulská úmluva ve své důvodové zprávě ponechává na smluvních stranách, aby se samy rozhodly o konkrétním znění právní úpravy trestného činu znásilnění ve svých právních řádech, a nepreferuje žádný z uvedených konceptů: „*Při provádění tohoto ustanovení jsou smluvní strany Úmluvy povinny stanovit trestněprávní předpisy, které zahrnují pojem nedostatku svobodného souhlasu k některému ze sexuálních činů uvedených v písmenech a) až c). Je však ponecháno na smluvních stranách, aby rozhodly o konkrétním znění právních předpisů a o faktorech, které považují za vylučující svobodný souhlas. Odstavec 2 pouze upřesňuje, že souhlas musí být dán dobrovolně jako výsledek svobodné vůle osoby, která je posuzována v kontextu souvisejících okolností.*“⁶⁰

O principu definice znásilnění založené na absenci souhlasu, což je nejzásadnějším prvkem a hnacím motorem současně probíhajících kroků k redefinici trestného činu znásilnění v České republice, pojednává ve své studii také Parlamentní institut: „*Principem definice znásilnění založené na absenci souhlasu je, že se primárně dokazuje nesouhlas oběti s aktem, nikoli přítomnost násilí či výhrůžky. Státy volí formulace jako „akty vykonané proti rozeznatelné vůli osoby“ (Německo), „na osobě/s osobou, která nesouhlasila“ (Belgie, Dánsko, Lucembursko, Anglie a Wales) nebo „s osobou, která se neúčastnila dobrovolně“ (Švédsko). Tato formulace odpovídá Istanbulské úmluvě a Modelovému zákonu o znásilnění Rady OSN pro lidská práva, které užívají spojení „přes nesouhlas“. Další evropské státy mají ve svých právních řádech výraz „bez souhlasu“ (Chorvatsko, Kypr, Malta, Řecko, Slovinsko, Skotsko). Anglická, skotská a irská*

---

⁵⁹ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, obecná část

⁶⁰ Důvodová zpráva k článku 36 Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí. Dostupné na: <https://rm.coe.int/168008482e>

definice obsahují prvek „neexistence rozumného důvodu se domnívat, že osoba souhlasila“.
Ve všech státech souhlas nemusí být výslovný; dovozuje se z okolností a jednání oběti.“⁶¹

Pro účely redefinice právní úpravy trestného činu znásilnění v České republice se jeví jako vhodnější koncept *ne* znamená *ne*, tedy že čin je spáchán proti seznatelné vůli oběti, respektive přes její nesouhlas, doplněný o zneužití bezbrannosti oběti, která má v právní úpravě trestného činu znásilnění svou tradici. Důležité je upozornit na skutečnost, že se musí jednat o seznatelnou vůli oběti, tudíž nestačí, pokud oběť s jednáním pachatele pouze vnitřně nesouhlasí, aniž by to bylo jakkoliv zjevné navenek, znamená to tedy, že oběť musí dát navenek najevo, že s jednáním pachatele nesouhlasí, a to libovolným způsobem. K uvedenému konceptu *ne* znamená *ne* se přiklonila i vláda ve svém návrhu zákona, ke kterému uvádí: *„Vychází se z toho, že pokud je toho osoba schopna, má (jakkoli) projevit svůj nesouhlas se sexuálním aktem, tj. má se za to, že normální člověk standardně dokáže dát nesouhlas najevo, ať již verbálně nebo neverbálně (gestem, zaujetím obranné pozice, pláčem). Případy, kdy tak učinit nemůže pro určitou objektivní překážku, ať již fyzickou nebo psychickou, se pak navrhuje řešit zakotvením výslovné definice bezbrannosti v trestním zákoníku, přičemž výčet důvodů bezbrannosti je otevřený a lze tak pod tento pojem zařadit i další výslovně neuvedené obdobné důvody.“⁶²* K použití konceptu *ne* znamená *ne* se uchýlilo i Německo, které lze považovat za stát s právní kulturou, která je velmi blízká té v České republice. Koncept *ano* znamená *ano* lze považovat za nepřiměřeně přísný, neboť v rámci trestního práva postihuje každého, kdo aktivně nezjišťuje postoj oběti k sexuálnímu aktu, což se dle mého názoru neslučuje se smyslem a účelem trestního práva. Vláda ve svém vládním návrhu zákona k tomuto uvádí: *„Model založený na absenci souhlasu (ano znamená ano) lze v oblasti trestního práva považovat za přísný – ano znamená ano má být primárně předmětem výchovy a osvěty, ale nejde o koncept vhodný pro oblast trestního práva, kde se uplatňuje zásada ultima ratio. Trestání v situaci, kdy není jasné, že druhá osoba s pohlavním stykem nesouhlasí, lze považovat za přepínání trestní represe.“⁶³*

---

⁶¹ KRAUSOVÁ, M., ZACHOVÁ, M., *Studie Parlamentního institutu: Skutková podstata znásilnění v právních rádech států, kde je znásilnění definováno na základě absence souhlasu*, srovnávací studie č. 5.404, červen 2022

⁶² Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, obecná část

⁶³ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, obecná část

6. Vládní návrh zákona, kterým se mění trestní zákoník a další související zákony

Dlouhotrvající tlak veřejnosti na redefinici trestného činu znásilnění vyústil v přípravu novely trestního zákoníku, jedná se o vládní návrh zákona, kterým se mění trestní zákoník a další související zákony. Ke znění vládního návrhu připojil své stanovisko předseda Legislativní rady vlády ze dne 15. prosince 2023, č. j. 1029/23. Návrh zákona byl následně schválen usnesením Vlády České republiky ze dne 20. prosince 2023 č. 975, a to ve znění s úpravami dle připomínek obsažených ve výše zmíněném stanovisku předsedy Legislativní rady vlády. Předpokládané datum nabytí účinnosti předmětné novely je stanoveno na 1. ledna 2025, a to s ohledem na předpokládanou délku legislativního procesu a s ohledem na § 3 odst. 3 zákona č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, ve znění pozdějších předpisů.⁶⁴

V rámci předmětné novely je zahrnuta změna i dalších ustanovení trestního zákoníku, zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 111/1994 Sb., o silniční dopravě, ve znění pozdějších předpisů. Těmto změnám se detailněji nevěnuji, jelikož se domnívám, že nemají zásadní relevanci pro téma této diplomové práce.

6.1. Trestný čin znásilnění

Nejzásadnější změnou z pohledu tématu této práce, která je obsažena v předmětné novele, je změna v textaci samotného trestného činu znásilnění v § 185 trestního zákoníku. Navrhovaná změna se týká celé základní skutkové podstaty, která dle vládního návrhu zákona nově zní: „*Kdo s jiným proti jeho seznatelné vůli vykoná soulož nebo jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží,*“ (§ 185 odst. 1 alinea 1 TZ dle VNZ) „*kdo jiného donutí k souloži nebo jinému pohlavnímu styku provedenému způsobem srovnatelným se souloží s jinou osobou, nebo*“ (§ 185 odst. 1 alinea 2 TZ dle VNZ) „*kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti* (§ 185 odst. 1 alinea 3 TZ dle VNZ)*bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let.*“ Navrhovaná změna se týká i kvalifikované skutkové podstaty uvedené v § 185 odst. 2 trestního zákoníku, a to i trestní sazby trestu odnětí svobody, kterou lze pachateli,

---

⁶⁴ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, zvláštní část, část čtvrtá

kteřý naplní znaky skutkové podstaty trestného činu znásilnění dle § 185 odst. 2 trestního zákoníku, uložit. Trestní sazba nově činí rozmezí od tří do dvanácti let.

Trestný čin znásilnění dle § 185 odst. 2 trestního zákoníku zahrnuje znásilnění, které je spácháno na dítěti (§ 185 odst. 2 písm. a) TZ dle VNZ), na těhotné ženě nebo je takovým činem způsobeno těhotenství ženy (§ 185 odst. 2 písm. b) TZ dle VNZ), s další osobou (§ 185 odst. 2 písm. c) TZ dle VNZ) nebo se zbraní (§ 185 odst. 2 písm. d) TZ dle VNZ). Drobných úprav se dočkal rovněž § 185 odst. 3 trestního zákoníku, byť v tomto odstavci nedochází ke změně okruhu jednání, která postihuje, nýbrž pouze k úpravě textace předmětných ustanovení, a také k navýšení trestní sazby trestu odnětí svobody, která činí pět až patnáct let.

Kvalifikovaná skutková podstata trestného činu znásilnění dle § 185 odst. 3 trestního zákoníku zahrnuje znásilnění spáchané na dítěti mladším patnácti let (§ 185 odst. 3 písm. a) TZ dle VNZ), na osobě omezené na osobní svobodě ve věznici nebo ústavu pro výkon zabezpečovací detence nebo ze zákonného důvodu umístěné ve zdravotnickém zařízení, školském zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy nebo pro preventivně výchovnou péči anebo v jiném místě, kde je omezována její osobní svoboda (§ 185 odst. 3 písm. b) TZ dle VNZ) nebo pokud je takovým činem způsobena těžká újma na zdraví (§ 185 odst. 3 písm. c) TZ dle VNZ). Znění odstavců 4 a 5 § 185 trestního zákoníku zůstává nezměněno.

Jednou z významných změn, kterou přináší vládní návrh novely trestního zákoníku ve skutkové podstatě trestného činu znásilnění, je omezení okruhu jednání, která jsou tímto trestným činem postihována, a to na soulož nebo jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží, což jsou ta jednání, která mají svou intenzitou ve vztahu k zásahu do lidské důstojnosti v sexuální oblasti nejvýraznější dopad na oběti tohoto trestného činu. Pod tento pojem lze tedy shodně zařadit i sexuální praktiky spočívající v orálním či análním styku, které jsou postaveny na roveň souloží z hlediska jejich závažnosti. Judikatura se přiklání ke konceptu, že za pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží by měly být považovány i sexuální praktiky spočívající v zasunování prstů, ale i jiných předmětů do vagíny (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 4. 2020, sp. zn. 7 Tdo 249/2020, dále např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 10. 2012, sp. zn. 4 Tdo 1070/2012, usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 8. 2014, sp. zn. 3 Tdo 928/2014, či usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. 4 Tdo 1311/2017), v těchto případech je vždy nutné posoudit okolnosti konkrétního případu, závažnost jednání pachatele a zásah do sexuální integrity oběti. Vzhledem k popsání změně v textaci základní skutkové podstaty trestného činu znásilnění v § 185 odst. 1 trestního zákoníku dochází ke změně trestní sazby trestu odnětí svobody, respektive k užití trestní sazby, která je v současném znění § 185 trestního zákoníku v odst. 2,

který postihuje jednání, která jsou ve znění novely nově přesunuta do odst. 1. V tomto ohledu je tedy zachována přísnost trestní sazby za totožná jednání pachatele, respektive za znásilnění provedené totožným způsobem. Ke zpřísnění trestní sazby ovšem dochází u znásilnění, jehož obětí je dítě a znásilnění, u kterého je použita zbraň. Vládní návrh zákona zavádí novou kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu znásilnění, a to znásilnění spáchané s další osobou. K tomuto je třeba zdůraznit, že s ohledem na choulostivost trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti spočívá tato kvalifikovaná skutková podstata ve spáchání znásilnění i jen s jednou další osobou, nikoliv nejméně se dvěma, jako je obvyklá koncepce u jiných trestných činů. Významnost úlohy další osoby na spáchaném znásilnění přitom není rozhodná.⁶⁵ Další okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby je spáchání znásilnění na těhotné ženě nebo způsobení těhotenství oběti znásilnění, a to především z toho důvodu, že těhotenství činí ženu zranitelnější a znásilnění může bezprostředně ohrozit nejen ženu jako oběť znásilnění, ale také její plod. *„Pokud pak oběť v důsledku znásilnění otěhotní, nejde o těžkou újmu na zdraví ve smyslu § 122 odst. 2 tr. zák., ani o (výslovně uvedenou) přítěžující okolnost podle § 42 tr. zák. U oběti však takové těhotenství může mít zásadní dopady na její další život, a to v rovině zdravotní, emocionální i existenční bez ohledu na to, zda takové těhotenství bude uměle přerušeno, či zda oběť dítě donosí a porodí.“*⁶⁶

Další zpřísnění trestní sazby je dle vládního návrhu zákona navrženo u znásilnění spáchaného na dítěti, které nedosáhlo věku pohlavní dospělosti, dále na osobě, která se nachází v zařízení, v němž je omezena její osobní svoboda, a také u znásilnění, jehož důsledkem je těžká újma na zdraví oběti. Odlišná formulace u kvalifikované skutkové podstaty spočívající ve spáchání znásilnění na osobě nacházející se v zařízení, kde je omezena její osobní svoboda je reflexí toho, že: *„v příslušných školských zařízeních se nacházejí děti v rámci odlišných právních institutů, a ne nezbytně jen ve výkonu ústavní výchovy (např. děti předběžně umístěné do školského zařízení na základě předběžného opatření soudu).“*⁶⁷

6.2. Trestný čin sexuálního útoku

V souvislosti s novou koncepcí trestného činu znásilnění, kterou vládní návrh zákona přináší, souvisí také vznik trestného činu s názvem sexuální útok, který má být upraven

---

⁶⁵ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, zvláštní část, část první

⁶⁶ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, zvláštní část, část první

⁶⁷ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, zvláštní část, část první

v § 185a trestního zákoníku, tedy systematicky bezprostředně za trestným činem znásilnění v § 185 trestního zákoníku. Jeho navrhované znění je *“Kdo s jiným proti jeho seznatelné vůli vykoná jiný pohlavní styk než uvedený v § 185 (§ 185a odst. 1 alinea 1 TZ dle VNZ), kdo jiného donutí k jinému pohlavnímu styku než uvedenému v § 185 s jinou osobou, pohlavnímu sebeukájení, obnažování nebo jinému srovnatelnému chování, (§ 185a odst. 1 alinea 2 TZ dle VNZ) nebo kdo k takovému činu nebo chování zneužije jeho bezbrannosti (§ 185a odst. 1 alinea 3 TZ dle VNZ), bude potrestán odnětím svobody až na pět let.“*

Kvalifikované skutkové podstaty trestného činu sexuálního útoku jsou následně rozčleněny do tří dalších odstavců. Ustanovení § 185a odst. 2 umožňuje uložit trest odnětí svobody na dvě léta až osm let pachateli, který spáchá sexuální útok na dítěti (§ 185a odst. 2 písm. a) TZ dle VNZ), s další osobou (§ 185a odst. 2 písm. b) TZ dle VNZ, nebo se zbraní (§ 185a odst. 2 písm. c) TZ dle VNZ. V dalším odstavci je stanovena trestní sazba trestu odnětí svobody v délce trvání od tří do dvanácti let, § 185a odst. 3 dle navrhované úpravy tedy zní: *„Odnětím svobody na tři léta až dvanáct let bude pachatel potrestán spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let (§ 185a odst. 3 písm. a) TZ dle VNZ), spáchá-li takový čin na osobě omezené na osobní svobodě ve věznici nebo ústavu pro výkon zabezpečovací detence nebo ze zákonného důvodu umístěné ve zdravotnickém zařízení, školském zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy nebo pro preventivně výchovnou péči anebo v jiném místě, kde je omezována její osobní svoboda (§ 185a odst. 3 písm. b) TZ dle VNZ), nebo způsobil-li takovým činem těžkou újmu na zdraví“* (§ 185a odst. 3 písm. c) TZ dle VNZ). Odstavec čtvrtý upravuje jednání pachatele, jehož následkem je smrt oběti, stejně jako je tomu u trestného činu znásilnění: *„Odnětím svobody na deset až šestnáct let bude pachatel potrestán, způsobil-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.“* (§ 185a odst. 4 TZ dle VNZ) Totožná konstrukce s trestným činem znásilnění je promítnuta i v navrhovaném znění § 185a odst. 5 trestního zákoníku, který stanoví, že příprava trestného činu sexuálního útoku je trestná.

Důvod pro zavedení nového trestného činu sexuálního útoku v § 185a trestního zákoníku pramení ze změny koncepce trestného činu znásilnění, a to především s ohledem na okruh jednání, která jsou tímto trestným činem postižena. Dle nové koncepce trestného činu znásilnění jsou tímto trestným činem postiženy nejzávažnější sexuální praktiky, které nejzásadnějším způsobem zasahují do sexuální integrity oběti, tedy sexuální praktiky jako je soulož a pohlavní styk prováděný způsobem srovnatelným se souloží. V návaznosti na tuto skutečnost vyvstala otázka, jakým způsobem budou trestním právem řešeny méně závažné formy sexuálních praktik. Vláda se ve svém návrhu zákona rozhodla pro vytvoření nového trestného činu sexuálního útoku v § 185a trestního zákoníku, jehož skutková podstata postihuje právě méně závažné formy

sexuálních praktik, tedy především takové sexuální praktiky, jejichž podstata je nepenetrační povahy. V rámci tohoto trestného činu zůstává zachována dosavadní terminologie a textace, a proto § 185a trestního zákoníku nadále pracuje s pojmem pohlavní styk, jehož výklad je v rámci judikatury trestních soudů poměrně rozsáhlý a rozvinutý, jak je uvedeno v kapitole 4.

Vláda dále navrhuje podřadit pod tento trestný čin i část jednání, která byla dosud obsažena v trestném činu sexuálního nátlaku podle § 186 trestního zákoníku, a to z důvodu jeho nekoncepčnosti:“ (...) *neboť znakem těchto jednání je donucení – vzhledem k tomu, že jde o autoerotické praktiky, nelze si představit, že by s nimi osoba nesouhlasila, a přesto by je prováděla, aniž by k tomu byla jakkoli donucena nebo by pachatel nezneužil její bezbrannosti, proto se zde zachovává prvek donucení. Trestný čin sexuálního nátlaku tak bude omezen jen na jiné způsoby přiměření osoby k určitým sexuálním praktikám, které nejsou spojeny s donucením (přemlouvání, přísliby, zneužití důvěry nebo vlivu). Pachatel tak přitom činí za účelem vlastního sexuálního vzrušení či uspokojení.*“⁶⁸

6.3. Trestný čin sexuálního nátlaku

Z důvodu zajištění provázanosti koncepce mezi trestnými činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, které jsou trestním zákoníkem upraveny, dochází rovněž k úpravě znění trestného činu sexuálního nátlaku v § 186 trestního zákoníku, a to především jeho základní skutkové podstaty: „*Kdo přiměje jiného k pohlavnímu styku, pohlavnímu sebeukájení, obnažování nebo jinému srovnatelnému chování zneužívaje jeho tísně, závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu, bude potrestán odnětím svobody až na čtyři léta nebo zákazem činnosti.*“ (§ 186 odst. 1 TZ dle VNZ) Dosavadní úprava obsažena v § 186 odst. 2 trestního zákoníku je vypuštěna, právě z toho důvodu, že jednání, která postihovala, již pokrývá nově znění základní skutkové podstaty trestního činu sexuálního nátlaku v § 186 odst. 1, k jejíž změně došlo v návaznosti na novou koncepci trestného činu znásilnění a zavedení nového trestného činu sexuálního útoku, nově tedy § 186 odst. 2 trestního zákoníku dle vládního návrhu zákona zní: „*Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti, (§ 186 odst. 2 písm. a) TZ dle VNZ) nebo s další osobou.*“ (§ 186 odst. 2 písm. b) TZ dle VNZ) Ustanovení § 186 odst. 3 poté postihuje jednání, která spočívají ve spáchání sexuálního nátlaku souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným

---

⁶⁸ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, zvláštní část, část první

způsobem srovnatelným se souloží, přičemž za takové jednání lze pachateli uložit trest odnětí svobody v délce trvání od dvou do osmi let (§ 186 odst. 3 TZ dle VNZ).

Další kvalifikovaná skutková podstata trestného činu sexuálního nátlaku je obsažena v § 186 odst. 4: „*Odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let, (§ 186 odst. 4 písm. a) TZ dle VNZ) na osobě omezené na osobní svobodě ve věznici nebo ústavu pro výkon zabezpečovací detence nebo ze zákonného důvodu umístěné ve zdravotnickém zařízení, školském zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy nebo pro preventivně výchovnou péči anebo v jiném místě, kde je omezována její osobní svoboda (§ 186 odst. 4 písm. b) TZ dle VNZ), nebo souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží na těhotné ženě nebo takovým činem způsobí těhotenství ženy.*“ (§ 186 odst. 4 písm. a) TZ dle VNZ) Kvalifikovaná skutková podstata trestného činu sexuálního nátlaku je uvedena i v ustanovení § 186 odst. 5 trestního zákoníku: „*Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží na dítěti mladším patnácti let, (§ 186 odst. 5 písm. a) TZ dle VNZ) spáchá-li takový čin souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží na osobě omezené na osobní svobodě ve věznici nebo ústavu pro výkon zabezpečovací detence nebo ze zákonného důvodu umístěné ve zdravotnickém zařízení, školském zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy nebo pro preventivně výchovnou péči anebo v jiném místě, kde je omezována její osobní svoboda, (§ 186 odst. 5 písm. b) TZ dle VNZ) nebo způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.*“ (§ 186 odst. 5 písm. c) TZ dle VNZ) Poslední kvalifikovaná skutková podstata postihuje jednání pachatele trestného činu sexuálního nátlaku, jehož následkem je smrt, obdobně jako u trestného činu znásilnění a trestného činu sexuálního útoku (§ 186 odst. 6 TZ dle VNZ). Podle navrhovaného znění § 186 odst. 7 trestního zákoníku je příprava trestného činu sexuálního nátlaku trestná.

Trestný čin sexuálního nátlaku je nově doplněn také o prvek zneužití tísně oběti, což je pojem, který trestní zákoník v současné době již používá u některých dalších trestných činů. Požadavkem k naplnění skutkové podstaty trestného činu sexuálního nátlaku spočívající ve zneužití tísně přitom musí spočívat v jednání pachatele, který úmyslně zneužije stavu tísně oběti a přiměje ji k požadovanému jednání, nevztahuje se naopak na případy, kdy oběť v důsledku své tísně určitým způsobem jedná, aniž by ji pachatel k takovému jednání přiměl.

6.4. Trestný čin pohlavního zneužití

V souvislosti s komplexní úpravou koncepce trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v rámci předmětné novely dochází také k drobným změnám v textaci trestného činu pohlavního zneužití, který je upraven v § 187 trestního zákoníku. Konkrétně dochází k vypuštění § 187 odst. 2 týkajícího se spáchání trestného činu pohlavního zneužití na dítěti mladším patnácti let, které bylo svěřeném pachateli k doзору, zneužívaje jeho závislosti nebo postavení pachatele a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu, a to z toho důvodu, že jednání, která postihuje toto ustanovení jsou již zahrnuta v jiných trestných činech, respektive v trestném činu znásilnění v případě dítěte mladšího dvanácti let, což souvisí s nově zavedeným výkladovým usnesením §119a trestního zákoníku, který definuje pojem bezbrannosti, a v trestném činu sexuálního nátlaku dle § 186 odst. 4 písm. a) nebo § 186 odst. 5 písm. a) trestního zákoníku, ve znění dle vládní novely trestního zákoníku, u dítěte od dvanácti do patnácti let. Smyslem této změny je zamezení duplicity trestnosti téhož jednání. V návaznosti na tuto skutečnost dochází také ke změně číslování navazujících odstavců. U trestného činu pohlavního zneužití, respektive u jeho nového odst. 3, je také snížena horní hranice trestu odnětí svobody, a to z osmnácti na šestnáct let.

6.5. Spáchání trestného činu zneužitím bezbrannosti

Nezbytnou součástí novely trestního zákoníku je také nové výkladové ustanovení §119a, jež je vloženo za ustanovení § 119 trestního zákoníku, a které se týká výkladu spáchání trestného činu zneužitím bezbrannosti, které prostupuje napříč právní úpravou trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, a objevuje se i u dalších trestných činů, které jsou upraveny v trestním zákoníku, přičemž jeho užití, vzhledem k jeho začlenění do obecné části, přesněji do výkladových ustanovení, trestního zákoníku, je univerzální, a netýká se tedy pouze oblasti trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Nový § 119a tedy zní: *„Trestný čin je spáchán zneužitím bezbrannosti, jestliže pachatel využije toho, že jiná osoba je ve stavu, v němž není schopna utvářet nebo projevit svou vůli nebo je její schopnost utvářet nebo projevit svou vůli podstatně snížena z důvodu bezvědomí, spánku, ovlivnění návykovými látkami, nemoci, zdravotního postižení, duševní poruchy, silného ochromujícího stresu, nízkého nebo vysokého věku, překvapení nebo jiného obdobného důvodu.“* (§ 119a odst. 1 TZ dle VNZ) V druhém odstavci poté stanoví věkovou hranici dítěte, která určuje, kdy se dítě bez dalšího považuje za bezbranné z důvodu nízkého věku: *„Za bezbranné z důvodu nízkého věku se vždy považuje dítě mladší dvanácti let.“* (§ 119a odst. 2 TZ dle VNZ) Věková hranice vztahující

se k bezbrannosti dítěte z důvodu jeho nízkého věku je předmětem rozsáhlých diskuzí odborné veřejnosti, a to nejen v českém prostředí, ale na celosvětové úrovni.

Výslovná definice pojmu bezbrannost v aktuálním znění trestního zákoníku chybí, což znesnadňuje jeho výklad, a to nejen ve vztahu k trestnému činu znásilnění, ale i u dalších trestných činů, které jsou v trestním zákoníku obsaženy, a které s pojmem bezbrannosti pracují. Pojmu stav bezbrannosti je nicméně věnován poměrně rozsáhlý výklad v judikatuře trestních soudů, především Nejvyššího soudu ČR, čemuž se blíže věnuji v kapitole 4. této práce. Doplnění konceptu ne znamená ne o koncept bezbrannosti se jeví jako nejvhodnější pro účely postižení situací, kdy oběť svou vůli nemůže vzhledem k objektivním okolnostem svobodně utvářet nebo projevit. Jedná se například o situace, kdy se oběť nachází v bezvědomí, spí, je intoxikována alkoholem či jinými návykovými látkami, jedná se o oběť s významným tělesným či duševním postižením nebo se u oběti vyskytuje duševní porucha. Zakotvení definice pojmu bezbrannost přímo v trestním zákoníku se jeví jako vhodný prostředek pro posílení právní jistoty a lepšího pochopení tohoto institutu širší veřejností. Nutno poznamenat, že začlenění pojmu stav bezbrannosti do zákonného znění nepřináší ve vztahu k právní úpravě trestného činu znásilnění v českém právním řádu žádnou zásadní věcnou změnu, jelikož pouze přenáší dlouhodobě aplikované judikatorní závěry do textace trestního zákoníku. Výčet důvodů bezbrannosti ve vládním návrhu zákona je demonstrativní, důvody bezbrannosti mohou být i jiné, než které jsou výslovně uvedené v navrhovaném znění ustanovení upravující definici pojmu bezbrannosti.⁶⁹

Vláda ve svém vládním návrhu zákona navrhuje výslovně do definice pojmu bezbrannost zařadit i silný ochromující stres, a to především z důvodu, že je třeba jej odlišovat od disociativního stuporu, což je neurotická porucha, která je v problematice znásilnění a jiných trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti často skloňována: *„Při znásilnění, zvláště ve stresových podmínkách, se disociativní stupor vyskytuje poměrně často; méně pravděpodobný je však jeho výskyt za situace, kdy se oběť s pachatelem zná a strávila s ním nějaký čas v intimním kontaktu. U disociativního stuporu oběť minimálně reaguje na vnější podněty, nemluví, upíná zrak do neurčita, je bez mimiky a její reakce na vnější stimuly je celkově snižena, je nadměrně strnulá až ztuhlá. Oběť v tomto stavu nijak aktivně nespolupracuje, ale je natolik „pasivně vláčná“, že pachatel může pokračovat v pro oběť nechtěném pohlavním styku a tento styk dokonat.“*⁷⁰

---

⁶⁹ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, obecná část

⁷⁰ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, obecná část

Pojem disociativního stuporu a silné ochromujícího stresu ovšem není totožný a není možné je zaměňovat: „*V reakci na extrémní stresovou situaci nicméně mohou vzniknout nejen disociativní poruchy sui generis, ale také obranné reakce disociativního charakteru, tzv. „zamrznutí“.* Zamrznutí oběti při znásilnění je reakce na probíhající traumatickou událost, kdy oběť ztratí schopnost pohybu nebo řeči kvůli extrémnímu stresu. Tato reakce je jedním z mechanismů přežití, který může vzniknout v situacích, kdy se oběť cítí bezmocně a ohroženě. Může se projevit tím, že oběť ztuhne nebo se stane pasivní, což může znemožnit se bránit nebo se bránit útočníkovi. Zamrznutí a disociativní stupor jsou dva odlišné stavy, i když mohou mít některé společné rysy. Zamrznutí se obvykle více zaměřuje na fyzickou reakci těla na stres, zatímco disociace se soustředí na oddělení nebo izolaci psychických procesů a vjemů. Oba tyto stavy mohou být součástí reakce na traumata, ale mají odlišné projevy a mechanismy.“⁷¹ Obdobný průběh událostí při trestném činu znásilnění bohužel není ojedinělý, jedná se o poměrně častou reakci obětí, které jsou jednáním pachatele natolik zaskočené a ochromené, že je oslabena jejich schopnost utvářet a projevat vlastní vůli.

V rámci výslovného zakotvení definice pojmu bezbrannost ve vládním návrhu zákona, kterým se mění trestní zákoník a další související zákony, se uvádí jako jeden z důvodů bezbrannosti také překvapení, které může bránit oběti ve včasném projevu její nesouhlasné vůle, což může být relevantní zejména u méně závažných sexuálních praktik.⁷² Prvek překvapení je aktuálně součástí několika zahraničních právních úprav trestného činu znásilnění, po vzoru kterých je zařazen také jako součást redefinice trestného činu znásilnění v právní úpravě české. Jednou z těchto zahraničních úprav je také právní úprava ve francouzském trestním zákoníku, které se blíže věnuji v kapitole 2., která pojednává o zahraniční komparatistice.

Dalším aspektem, se kterým se musí zákonodárce v rámci redefinice trestného činu znásilnění a související právní úpravy v trestním právu vypořádat, je problematika bezbrannosti spočívající v nízkém věku oběti, která je dlouhodobě předmětem rozsáhlých debat. V praxi je sporné nejen to, zda pod pojem bezbrannosti u trestného činu znásilnění lze vůbec bezbrannost z důvodu nízkého věku zahrnout, když tato jednání postihuje trestný čin pohlavního zneužití, který poskytuje ochranu nerušenému tělesnému a mravnímu vývoji dětí do patnácti let, nýbrž i to, k jaké věkové hranici by se měla bezbrannost z důvodu věku vztahovat. Odlišné názory na tuto problematiku nakonec sjednotil Nejvyšší soud ČR ve své rozhodovací praxi,

---

⁷¹ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, obecná část

⁷² Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, obecná část

konkrétně usnesením velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. 15 Tdo 1154/2019, které bylo publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek 3/2020, pod číslem R 17/2020 tr. K této problematice blíže také rozhodnutí publikované pod č. 43/1994-II Sb. rozh. tr., usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 10. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1228/2015 a usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 7 Tdo 833/2021. Všechna tato rozhodnutí jsou blíže rozebrána v kapitole 4. o judikatuře a jejím vývoji. Východiskem těchto judikatorních závěrů je, že důvodem bezbrannosti v případě znásilnění může být i velmi nízký věk oběti, nicméně dosud nedošlo ke stanovení žádné konkrétní věkové hranice, která by stanovovala, do jakého věku je nezletilá oběť vždy považována za bezbrannou, jsou pouze uváděny jednotlivé případy, kdy dítě za bezbranné považováno je, stavem bezbrannosti tedy nelze bez dalšího rozumět pouhý nedostatek věku oběti, ale je třeba vždy podrobit zkoumání všechny konkrétní okolnosti případu.⁷³

Vláda ve svém vládním návrhu zákona k tomuto uvádí: „*Za účelem posílení právní jistoty se navrhuje přímo v zákoně stanovit věkovou hranici, do jejíhož dosažení bude oběť vždy považována za bezbrannou z důvodu nízkého věku. Je třeba zdůraznit, že zneužitím bezbrannosti se postihují případy, kdy není použito žádné násilí a není překonáván žádný odpor, ani verbální, ale jde o případy, kdy je dítě natolik malé nebo nevyspělé, že není schopno vyjádřit svoji vůli, nebo si neuvědomuje, co se děje. Jde tedy o stanovení věkové hranice, do jejíhož dosažení se má za to, že dítě ještě není natolik vyzrálé, aby bylo schopno pochopit sexuální jednání pachatele a projevit nesouhlas. Je zřejmé, že se jedná o velmi individuální otázku a každé dítě je odlišně zralé, takže tato věková hranice je stanovena do určité míry arbitrárně. Je třeba zdůraznit, že tato hranice se odlišuje od věkové hranice 15 let, která je stanovena jako hranice, do jejíhož dosažení je chráněn nerušený mravní a sexuální vývoj dětí i v případě, že již jsou schopny jednání pachatele pochopit a souhlasit s ním.*“⁷⁴ Požadavek konkrétní věkové hranice neobsahuje Evropská úmluva o ochraně lidských práva základních svobod ani jej nelze nalézt v navazující judikatuře Evropského soudu pro lidská práva či v jiných mezinárodních dokumentech. Z hlediska porovnání právních úprav jednotlivých evropských států, které věkovou hranici ve vztahu k bezbrannosti nezletilých oběti stanovují, je možné uzavřít, že v této oblasti se právní řády jednotlivých států velmi liší a na věkové hranici nepanuje shoda, věková hranice se pohybuje v rozmezí od dvanácti do šestnácti let. Vláda ve svém návrhu zákona nakonec situaci

---

⁷³ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, obecná část

⁷⁴ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, obecná část

vyhodnotila následovně: „Věkovou hranici bezbrannosti se s přihlédnutím k zahraničním úpravám navrhuje stanovit na 12 let. Při stanovení uvedené věkové hranice se vychází také z poznatků o zrání centrálního nervového systému (mozku), kdy teprve ve školním věku dítěte postupně dochází k propojování jeho jednotlivých oblastí a zároveň i jejich diferenciaci. Nárůst propojování oblastí mozku se rozvíjí mezi 6 a 11 lety věku dítěte, kdy se rozvíjí i uvědomění, pozornost a seberegulace. Ačkoli se schopnost propojovat různé informace rozvíjí již v ranějším školním věku, děti začínají správně vnímat motivy a důvody určitého jednání spíše až ve středním a starším školním věku (druhý stupeň základní školy), kdy začínají o jednání jiných osob víc uvažovat a hodnotit je diferencovaněji.“⁷⁵ Stanovení konkrétní věkové hranice bezbrannosti dítěte má i praktický dopad na posouzení, kterého trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti se pachatel dopustil: „Pokud by tedy pachatel vykonával sexuální praktiky s dítětem do dosažení věku 12 let, byl by trestně odpovědný za trestný čin znásilnění (v případě penetrace) nebo za sexuální útok (v případě méně závažných sexuálních praktik typu tření nebo osahávání genitálií, prsou apod.) a nikoli za mírněji trestné pohlavní zneužití, a to i kdyby dítě s jeho jednáním souhlasilo.“⁷⁶

6.6. Zhodnocení vládního návrhu zákona

6.6.1. Problematika souhlasu

Vládní návrh zákona, kterým se mění trestní zákoník a další související zákony, jehož součástí je rovněž novelizace trestného činu znásilnění, lze považovat za vyslyšení dlouhodobého tlaku široké veřejnosti na redefinici tohoto trestného činu. Jednou z nejzásadnějších změn je zanesení prvku souhlasu do základní skutkové podstaty trestného činu znásilnění v § 185 odst. 1 TZ dle VNZ, což je pravděpodobně nejvíce kritizovaný nedostatek současné právní úpravy trestného činu znásilnění. Obecně se domnívám, že postavit znění skutkové podstaty trestného činu znásilnění na souhlasu nebo jeho absenci místo použití násilí je krok správným směrem. Začlenění souhlasu jakožto jednoho z definičních prvků trestného činu znásilnění je trendem posledních let napříč zahraničními právními řády, odpovídá rovněž požadavkům Istanbulské úmluvy, respektive jejího článku 36. Z tohoto hlediska lze tedy tento aspekt posoudit jako naplnění mezinárodních standardů v této oblasti.

---

⁷⁵ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, obecná část

⁷⁶ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, obecná část

V této souvislosti však považuji za zásadní zmínit, že v rozhodovací praxi soudů již k překonání koncepce spáchání trestného činu znásilnění pouze za použití násilí došlo a tímto způsobem trestní soudy přistupují k posuzování spáchaných skutků ve své běžné rozhodovací praxi. V rámci ustálené judikatury je dostatečně zohledněna většina problematických aspektů při posuzování trestného činu znásilnění, jako je požadavek překonání odporu oběti, použití násilí, bezbrannost či zamrznutí oběti, čemuž se blíže věnuji v kapitole 4. Z čistě právního hlediska se tedy domnívám, že redefinice trestného činu v tomto smyslu nepřináší do právního řádu České republiky a rozhodovací praxe soudů zásadní věcnou změnu.

Nicméně je důležité neopomenout ani další důsledky, které může změna právní úpravy přinést. Hovořím zejména o vlivu redefinice trestného činu znásilnění na vnímání široké veřejnosti, především potencionálních obětí znásilnění. Je vcelku samozřejmé, že průměrný člověk bez právního vzdělání nemá hlubší povědomí o aktuálním vývoji judikatury trestních soudů. Lze očekávat, že bude-li se oběť znásilnění či někdo z jejího blízkého okolí snažit přijít na to, zda jednání pachatele naplňuje skutkovou podstatu některého z trestných činů, v tomto případě trestného činu znásilnění, omezí se pouze na studium zákonné textace. Následně může docházet k laickým závěrům, že nebylo-li prokazatelně při sexuálním aktu použito násilí, nemá smysl skutek ohlásit na Policii ČR.

6.6.2. Těhotenství ženy

Za významný přínos vládní novely zákona považuji také zohlednění problematiky těhotenství ženy, která je obětí znásilnění, či způsobení těhotenství ženy samotným znásilněním, jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby v § 185 odst. 2 písm. b) TZ dle VNZ. Těhotné ženy jsou zranitelnější a fyzicky méně schopné se bránit útoku pachatele než ženy netěhotné, navíc je při aktu znásilnění bezprostředně v ohrožení také její plod, nikoliv pouze žena samotná. Z těchto hledisek je dle mého názoru možné považovat znásilnění na těhotné ženě za skutek závažnějšího charakteru. Způsobení těhotenství ženy činem znásilnění je zcela nová složka ve znění skutkové podstaty trestného činu znásilnění, kterou v současné době nelze zohlednit při ukládání trestu pachateli trestného činu znásilnění s tímto důsledkem. Těhotenství ženy v takovém případě totiž nelze podřadit pod těžkou újmu na zdraví ve smyslu § 122 odst. 2 TZ, ani se nejedná o výslovně uvedenou přitěžující okolnost podle § 42 TZ. Vládní návrh zákona v této části hodnotím velmi kladně, jelikož se jedná o značně citlivou situaci, která podstatně prohlubuje trauma oběti a má významný vliv na další život oběti po znásilnění, a to v mnoha rovinách, bohužel i za předpokladu, že se těhotenství žena rozhodně uměle přerušit.

6.6.3. Nová koncepce trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti

Za prospěšné považuji také rozčlenění jednání, respektive sexuálních praktik, různých intenzit do vícero trestných činů, zejména do trestného činu znásilnění dle § 185 TZ dle VNZ a trestného činu sexuálního útoku dle § 185a TZ dle VNZ. Trestný čin znásilnění ve znění dle VNZ postihuje sexuální praktiky té nejvyšší intenzity, které spočívají v souloži či jiném pohlavním styku srovnatelným se souloží. S touto změnou souvisí také odlišné stanovení sazby trestu odnětí svobody v základní skutkové podstatě trestného činu znásilnění, pachateli lze v souladu s § 185 odst. 1 TZ dle VNZ uložit trest odnětí svobody od dvou do deseti let. Uvedená koncepce umožňuje trestním soudům přísněji postihovat více závažné formy znásilnění, než tomu je za současného znění § 185 odst. 1 trestního zákoníku. V této souvislosti lze také očekávat menší procento případů, ve kterých bude pachatel, který naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu znásilnění ve smyslu § 185 odst. 1 TZ dle VNZ, odsouzen k podmíněnému trestu odnětí svobody, jelikož pro uložení takového trestu ponechal zákonodárce podstatně menší prostor. Podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody může soud pouze u trestu odnětí svobody nepřevyšující tři léta, jak stanoví § 81 odst. 1 TZ. Z výše uvedeného je možné dovodit, že při rozmezí trestní sazby od dvou do deseti bude možné pachateli trestného činu znásilnění dle § 185 odst. 1 TZ dle VNZ podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody jen v takových případech, kdy soud pachateli uloží trest odnětí svobody na dolní hranici trestní sazby. Vysoké množství případů odsouzených pachatelů trestného činu znásilnění, které skončilo uložením podmíněného trestu odnětí svobody, je rovněž jedním z hojně kritizovaných nedostatků ve vztahu k aktuální právní úpravě trestného činu znásilnění. Domnívám, že tento problematický aspekt nové znění § 185 odst. 1 TZ dle VNZ do značné míry řeší, a to ve vztahu k nejzávažnějším formám znásilnění.

Zároveň zákonodárce ponechává dostatek manévrovacího prostoru trestním soudům zavedením nového trestného činu sexuálního útoku v § 185a TZ dle VNZ, který postihuje méně závažné formy sexuálních praktik, čemuž odpovídá také stanovená trestní sazba trestu odnětí svobody. Konstrukce vytvořena tímto rozčleněním sexuálních praktik dle stupně jejich závažnosti do dvou trestných činů dle mého názoru poskytuje trestním soudům možnost lépe reagovat na každý jeden aktuálně posuzovaný případ z hlediska jeho závažnosti, a rovněž dává prostor pružněji a adekvátněji rozhodovat o uložení přiměřeného trestu odsouzenému pachateli.

6.6.4. Spáchání trestného činu zneužitím bezbrannosti

Další dílčí téma, kterému se vládní návrh zákon věnuje, je definice stavu bezbrannosti a související stanovení konkrétní věkové hranice u dětí, která určuje, do jakého věku je možné dítě vždy považovat za bezbranné. Vládní návrh zákona za účelem zavedení definice spáchání trestného činu zneužitím bezbrannosti vytváří nový § 119a TZ dle NVZ, který ve svém odstavci 1 obsahuje samotnou definici stavu bezbrannosti a v odstavci 2 stanovuje, že dítě mladší dvanácti let se vždy považuje za bezbranné z důvodu nízkého věku. Tímto ustanovením dochází k řešení mnoha interpretačních potíží, o kterých se vedly v posledních letech rozsáhlé diskuze. Stav bezbrannosti byl samozřejmě určitým způsobem vykládán v rozhodovací praxi trestních soudů, nicméně jednotná definice do této doby chyběla. Její vložení do samotné textace zákona tedy považuji za krok správným směrem, který podporuje princip právní jistoty.

Zároveň dochází ke stanovení konkrétní věkové hranice ve vztahu k bezbrannosti u dítěte. Tento aspekt byl dosud předmětem velmi horlivých debat, a to nejen na úrovni právní, ale logicky také na úrovni lékařské či psychologické. Jedná se o poměrně komplexní problematiku, na kterou zřejmě nelze jednoznačně odpovědět, i proto lze v právních řádech různých států sledovat odlišné věkové hranice s poměrně výrazným odstupem, nejčastěji v rozmezí od dvanácti do šestnácti let. Vzhledem k přesahu tohoto tématu i do dalších odborných oblastí si netroufám posoudit, zda lze považovat věkovou hranici za adekvátně stanovenou, nicméně opět spatřuji pozitivní vliv na ustálenost rozhodovací praxe soudů a právní jistotu s tímto související. Stanovit věkovou hranici, která bude stoprocentně přiléhavá ke každému jednotlivému případu, považuji za nemožné, vždy záleží na konkrétních okolnostech případu a rozumovém a mravním vývoji jednotlivého dítěte, což je samozřejmě aspekt, se kterým budou muset trestní soudy i nadále pracovat.

Za pozitivní důsledek považuji rovněž vyjasnění hranice mezi trestnými činy při posuzování sexuálních praktik s dítětem. V návaznosti na stanovení konkrétní věkové hranice lze jednoznačně určit, že pachatel, který vykonal sexuální praktiky s dítětem ve věku do dvanácti let, se dopustil trestného činu znásilnění dle § 185 odst. 3 písm. a) TZ dle VNZ či trestného činu sexuálního útoku dle § 185a odst. 3 písm. a) TZ dle VNZ, a to v závislosti na povaze a závažnosti sexuálních praktik. V ostatních případech by pachatel naplnil skutkovou podstatu trestného činu pohlavního zneužití ve smyslu § 187 TZ.

6.6.5. Nedostatky vládního návrhu zákona

Jak jsem již uvedla výše, změnu základní skutkové podstaty trestného činu znásilnění ve smyslu začlenění prvku souhlasu považuji za krok dobrým směrem, především s ohledem na informovanost široké veřejnosti. V této souvislosti si ovšem dovoluji polemizovat se samotnou doslovnou textací § 185 odst. 1 alinea 1 TZ dle VNZ. Považuji za poměrně nešťastné, že se vláda ve svém návrhu novely uchýlila k formulaci „*proti jeho seznatelné vůli*“. Vezmeme-li v potaz, že v rámci rozhodovací praxe soudů již došlo k překonání koncepce nutného použití násilí ve smyslu naplnění skutkových znaků trestného činu znásilnění, jak již bylo pojednáno v této práci, má předmětná redefinice trestného činu znásilnění dopad především do sféry laické, zejména za účelem bližšího porozumnění a edukovanosti široké veřejnosti, jaká jednání postihuje tento trestný čin, a právě z tohoto důvodu nepovažuji uvedenou formulaci za nejvhodněji zvolenou. Nedomnívám se, že pojem seznatelná vůle je pro jedince bez právního vzdělání dostatečně uchopitelný, tudíž se opět dostáváme k problematice možné špatné interpretace zákonné textace. Pod uvedeným pojmem si běžný člověk nedokáže představit konkrétní průběh situace. Opět mohou nastat situace, kdy oběti znásilnění, které nebyly schopné aktivního odporu z důvodu strnulosti či prodělaného šoku, vyhodnotí znění skutkové podstaty trestného činu znásilnění chybně, a sice budou mít pocit, že v takovém případě neprojevíly onu seznatelnou vůli, kterou požaduje znění zákona.

V dané situaci bych považovala za vhodnější výslovně formulovat nové znění základní skutkové podstaty trestného činu znásilnění za použití pojmu souhlas, namísto toho bych navrhovala znění ve smyslu „*Kdo s jiným bez jeho souhlasu vykoná soulož...*“. Takové znění je dle mého názoru mnohem srozumitelnější pro každého člověka, tudíž lépe naplňuje smysl a účel redefinice trestného činu znásilnění. Obdobnou formulaci lze pozorovat i v zahraničních právních úpravách států, které se ke konceptu znásilnění založeném na prvku souhlasu přiklonily.

V souvislosti se změnou skutkové podstaty trestného činu znásilnění zaznívají také požadavky na výslovné zakotvení partnerského znásilnění jako jedné z okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby, a to především proto, že nekonsensuální sexuální akt mezi partnery tvoří významnou část ve statistikách znásilnění. Znásilnění mezi partnery je velmi citlivou záležitostí, kdy oběť často není ochotná připustit, že jednání, kterého se její partner dopouští, naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu znásilnění. Mezi jedinci navíc panuje citové pouto, které zkresluje vnímání situace ze strany oběti, a z tohoto důvodu je potencionální oběť značně zranitelná. Pachatelé naopak často bagatelizují své jednání, kterým určitým způsobem

donutí oběť k sexuálnímu aktu, a odvolávají se na plnění manželských či partnerských povinností. Žádná z těchto okolností ovšem nikoho neopravňuje k zásahu do sexuální integrity druhého. Sexuální integrita člověka má požívat stejné ochrany za všech okolností, rozhodně ji nelze snižovat, například z důvodu existujícího vztahu.

Zavedení spáchání trestného činu na partneru či manželku jakožto okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby by opět mohlo mít pozitivní dopad na vnímání této problematiky ze strany široké veřejnosti. Potencionální oběti by mohly být lépe srozuměny s tím, že takové jednání ze strany jejich partnera není v pořádku, a na druhé straně pachatelé by mohli lépe zvažovat, zda jejich jednání není postižitelné trestním právem. Výslovné zakotvení této skutečnosti by v této souvislosti mohlo být prospěšné. K tomuto si ovšem dovoluji uvést také značně problematický aspekt partnerského znásilnění, a to důkazní situaci, která je v těchto případech velmi složitá. Partnerské znásilnění se odehrává doma za zavřenými dveřmi, bez svědků, v prostředí, ve kterém se pravidelně pohybují oba aktéři, tudíž bez použitelných stop, a často bez známek použití jakéhokoliv násilí či jiného prvku donucení. S touto složitostí se nicméně vyšetřovací orgány potýkají při partnerských znásilněních dlouhodobě, jedná se spíše o otázku kriminalistickou, a žádná změna textace trestného činu znásilnění v trestním zákoníku nemá potenciál tento problém odstranit.

Dalším zmiňovaným nedostatkem v souvislosti s aktuální právní úpravou trestného činu znásilnění je nezohlednění vývoje moderních technologií v této oblasti. Stále častěji se opakují případy, kdy se potencionální partneři seznamují prostřednictvím moderních technologií, nebo tyto prostředky využívají pachatelé, kteří vyhledávají zranitelné oběti. V případech, kdy mezi osobami dojde nejprve ke kontaktu prostřednictvím internetové sítě nebo komunikačních prostředků na dálku, absentuje osobní poznání druhé osoby, tudíž je značně snížena schopnost vyhodnotit věrohodnost této osoby a informací o ní. Za nebezpečné lze považovat především to, že i v rámci komunikace na dálku bez osobního setkání je možné mezi osobami vybudovat blízký vztah, ze kterého nabydou zúčastěné osoby pocitu, že se dobře znají a mohou si bezmezně důvěřovat, Tímto způsobem vybudovanou důvěru je následně možné poměrně snadno zneužít při osobním setkání. Obdobný případ jsem popisovala v kapitole věnující se zahraniční komparatistice, konkrétně v kauze Jacka Z. ve Francii.

Některé názory prosazují začlenění skutečnosti, že se pachatel seznámil s obětí prostřednictvím prostředků komunikace na dálku, jako jednu z okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby. Dle mého názoru není tato změna nutná. Dojde-li k sexuálnímu aktu i přes nesouhlas oběti, jedná se o znásilnění ve smyslu § 185 odst. 1 TZ dle VNZ, přičemž nepovažuji za zásadní aspekt, jak se oběť a pachatel seznámili, v dané situaci je možné vždy svůj nesouhlas projevit.

Samozřejmě je opět možné, že nastane situace zamrznutí, šoku či překvapení, dostaví-li se na osobní setkání zcela jiný člověk, než za kterého ho oběť považovala na základě jejich předchozí komunikace prostřednictvím internetové sítě. Na takové případy však je pamatováno v rámci rozhodovací praxe soudů nebo nyní v rámci nového definičního ustanovení o spáchání trestného činu zneužitím bezbrannosti, tedy § 119a TZ dle VNZ, zejména s ohledem na začlenění prvku překvapení.

Závěr

V rámci své diplomové práce jsem se snažila podrobně popsat jednotlivé problematické aspekty právní úpravy trestného činu znásilnění v právním řádu České republiky, a to především s ohledem na její v současné době nejvíce krizitované nedostatky, které jsou vyzdvihovány v souvislosti s požadavkem na redefinici skutkové podstaty trestného činu znásilnění. Za tímto účelem jsem se postupně věnovala jednotlivým oblastem, které považuji za významné a přínosné pro komplexní pohled na zkoumanou problematiku. Z tohoto důvodu jsem se zabírala nejen historickým vývojem právní úpravy trestného činu znásilnění v českém právním řádu, ale také komparací právní úpravy tohoto trestného činu v trestním zákoníku a v právních řádech vybraných cizích států. Historický vývoj právní úpravy i zahraniční komparatistiku považuji za klíčové prvky pro pochopení současného znění právní úpravy trestného činu znásilnění, případně jejich nedostatků, v širším kontextu.

Z hlediska vymezení jednotlivých problematických aspektů trestného činu znásilnění lze uzavřít, že současná právní úprava zdaleka není bezchybná a zajisté existuje prostor pro její zlepšení. Za zásadní nedostatek pokládám především výslovný požadavek použití násilí, pohrůžky násilí či jiné těžké újmy zakotvený ve znění základní skutkové podstaty § 185 odst. 1 trestního zákoníku. Tento nedostatek však považuji za poměrně obsáhlým způsobem překonán v rozhodovací praxi trestních soudů, které v rámci své konstatní judikatury opakovaně uvádějí, že násilí není obligatorním prvkem pro posouzení skutku jakožto trestného činu znásilnění. Podrobně popisují také konkrétní případy, kdy není třeba aktivního odporu oběti, situace zamrznutí či šoku oběti, popřípadě stavu bezbrannosti oběti. V této souvislosti se nedomnívám, že za současného stavu právní úpravy trestného činu znásilnění ve spojení s aktuálním vývojem judikatury v této oblasti, přináší redefinice skutkové podstaty trestného činu znásilnění věcně přínosné a inovativní změny do problematiky tohoto trestného činu. Nepopírám ovšem možný pozitivní vliv na vnímání této problematiky ze strany laické veřejnosti a s tím související hlubší pochopení rozsahu jednání, která jsou tímto trestným činem postížena, což může mít kladný důsledek nejen na oběti znásilnění, ale rovněž na celkovou míru edukovanosti široké veřejnosti, popřípadě snížení množství případů sekundární viktimizace obětí trestného činu znásilnění.

Prvek souhlasu ovšem není jediným skloňovaným nedostatkem v právní úpravě trestného činu znásilnění. Za jeden z významných považuji rovněž časté uložení trestu odnětí svobody s podmíněným odkladem pachatelům trestného činu znásilnění. Podrobnější analýze trestání pachatelů trestného činu znásilnění jsem se s ohledem na rozsah práce nevěnovala. Za hlavní příčinu tohoto fenoménu považuji nešťastně zvolený systém trestných činů proti lidské důstojnosti

v sexuální oblasti, respektive nedostatečnou diverzifikaci jednání pachatele dle stupně jeho závažnosti. V této souvislosti považuji za přínosný vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, který rozčleňuje jednání, která doposud byla souhrnně zahrnuta v trestném činu znásilnění dle § 185 trestního zákoníku, do dvou trestných činů, za tímto účelem zavádí nový trestný čin sexuálního útoku, který navrhuje zařadit jako § 185a trestního zákoníku. Nejzávažnější formy jednání zůstanou v textaci trestného činu znásilnění v § 185 trestního zákoníku, přičemž dochází k výraznému zpřísnění trestní sazby trestu odnětí svobody, které lze pachateli za tento trestný čin uložit. Touto změnou poskytuje zákonodárce účinný mechanismus trestním soudům pro možnost přiléhavějšího ukládání trestů odsouzeným pachatelům trestného činu znásilnění.

Velmi kladně ve vztahu k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, hodnotím také uchopení problematiky znásilnění těhotné ženy, a především způsobení těhotenství oběti znásilnění, což je dle mého názoru doposud absolutně nepodchycená oblast, která si ovšem zaslouží výraznou pozornost z důvodu její citlivosti a zásadního vlivu na budoucí život oběti znásilnění. V této oblasti se domnívám, že je redefinice trestného činu znásilnění naprosto na místě. Kvituji rovněž snahu o začlenění výkladového ustanovení, které se věnuje definici pojmu bezbrannosti. Tento pojem je jedním z těch, na kterém dlouhodobě v judikatuře trestních soudů nepanuje shoda, a jehož interpretace činí v praxi značné obtíže, jeho zakotvení do zákonné textace považuji za krok správným směrem posilující právní jistotu.

Dovolím si k výše uvedenému dále poznamenat, že problematiku trestného činu znásilnění zdaleka nelze omezit pouze na zákonnou úpravu v trestním zákoníku. Zásadní jsou rovněž zejména hlediska kriminologická, kriminalistická, psychologická, medicinská, institucionální a edukační. Pro komplexní zlepšení aktuálních problematických aspektů trestného činu znásilnění se nelze omezit pouze na redefinici tohoto trestného činu v trestním zákoníku, ale i na ostatní oblasti s tímto trestným činem související. Domnívám se, že určitým prostředkem zlepšení by mohla být rovněž ratifikace Istanbulské úmluvy, která mimo jiné upravuje také aparát pomoci obětem násilných trestných činů a požadavek financování institucionálního zabezpečení v této oblasti.

Závěrem si dovolím shrnout, že redefinici trestného činu znásilnění považuji v určitých aspektech za přínosnou. Nepovažuji ji ovšem za nezbytnou s ohledem na zanesení prvku souhlasu do skutkové podstaty tohoto trestného činu, jelikož většina kritizovaných oblastí je poměrně podrobně řešena v rozhodovací praxi soudů. Nerozporuji však možný pozitivní vliv na vnímání trestného činu znásilnění širokou veřejností a psychický stav potencionálních obětí znásilnění.

Aktuální znění vládního návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, v souhrnu hodnotím kladně, jelikož dle mého názoru zohledňuje většinu problematických aspektů, které je možné vyřešit na legislativní úrovni.

Seznam zkratek

ČR	Česká republika
Důvodová zpráva	Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony
Francie	Francouzská republika
Francouzský trestní zákoník	Code pénal
Istanbulská úmluva	Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí
Kasační soud	L'arrêt de la Cour de cassation
Slovensko	Slovenská republika
Švédsko	Švédské království
Švédský trestní zákoník	Brottsbalk, SFS nr: 1962:700
Trestní zákoník/TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
Trestný zákon/TZ SR	Zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon
TZ 1950	Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon
TZ 1961	Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
Vláda	Vláda České republiky
Vládní návrh zákona/VNZ	Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony
ZOTČ	Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

BLATNÍKOVÁ, Š.; FARIDOVÁ, P. a ZEMAN, P. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost*. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. ISBN 978-80-7338-143-1.

BLATNÍKOVÁ, Š.; FARIDOVÁ, P. a ZEMAN, P. *Znásilnění v ČR – trestné činy a odsouzení pachatelé*. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. ISBN 978-80-7338-153-0.

BOURKE, J. *Znásilnění: dějiny od roku 1860 do současnosti*. Praha: Mladá fronta, 2010. ISBN 978-80-204-1984-2.

BURIÁNEK, J a PIKÁLKOVÁ, S. *Intimate violence: a Czech contribution on International Violence Against Women Survey*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2218-7.

CIPROVÁ, K. *Pod hladinou: fakta a mýty o znásilnění: sborník textů*. Praha: Gender Studies, 2010. ISBN 978-80-86520-31-5.

ČERMÁK, I. *Lidská agrese a její souvislosti*. Žďár nad Sázavou: Fakta, 1998. ISBN 80-902614-1-8.

DRAŠTÍK, A. *Trestní zákoník: komentář*. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-790-4.

GÖDTEL, R. *Sexualita a násilí*. Praha: Český spisovatel, 1994. ISBN 80-202-0512-8.

GRIVNA, T.; SCHEINOST, M. a ZOUBKOVÁ, I. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-614-3.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. vyd. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-576-0.

JEŽKOVÁ, V. *Jen ano je ano: trestný čin znásilnění ve světle Istanbulské smlouvy*. Praha: proFem, 2017. ISBN 9788090456495.

KOVÁŘ, P. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Jessenius. Praha: Maxdorf, 2008. ISBN 978-80-7345-161-5.

KVAPILOVÁ, H. a DOGOŠI, M. *Soudní lékařství pro právníky a policisty*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-059-8.

PROUZA, D. *Trestní zákoník s judikaturou*. Beckova edice zákonů s judikaturou. Praha: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-187-1.

SVATOŠ, R. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 9788073803896.

ŠÁMAL, P.; GRIVNA, T.; BOHUSLAV, L.; NOVOTNÝ, O.; HERCZEG, J. et al. *Trestní právo hmotné*. 9.vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2023. ISBN: 978-80-7400-893-1.

ŠČERBA, F. *Trestní zákoník: komentář*. Beckova edice komentované zákony. Praha: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-807-8.

ŠIMÁČKOVÁ, K.; HAVELKOVÁ, B. a ŠPONDROVÁ, P. *Mužské právo: jsou právní pravidla neutrální?* Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-761-7.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

Amnesty International Česká republika. Nový průzkum: Postoj Čechů ke znásilnění se lepší, spoluvinu obětem přesto prisuzuje nejméně 40 procent lidí. In: *Amnesty International Česká republika*. [online]. 6. 12. 2022. Dostupné na: <https://www.amnesty.cz/zprava/5562/novy-pruzkum-postoj-cechu-ke-znasilneni-se-lepsi-spoluvinu-obetem-presto-prisuzuje-nejmene-40-procent-lidi>

Amnesty International. Let's talk about „yes“: Consent law in Europe. In: *Amnesty International*. [online]. 17.12.2020. Dostupné na: <https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2020/12/consent-based-rape-laws-in-europe/>

BBC. Sweden approves new law recognising sex without consent as rape. In: *BBC* [online] 24. 5. 2018. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-europe-44230786>

BEILIN, A. Procès Jack S. ou le procès du viol par surprise. In: *L'En-droit - Droit et Grands Enjeux du Monde Contemporain (DGEMC)* [online]. 5. 10. 2021. Dostupné na: <https://dgemc.ac-versailles.fr/spip.php?article979>

EDWARDS, C. How Sweden's new consent law led to a 75 % rise in rape convictions. In: *The Local* [online]. 16. 6. 2020. Dostupné na: <https://www.thelocal.se/20200616/how-swedens-new-consent-law-led-to-a-75-rise-in-rape>

[convictions?fbclid=IwAR2S7MTzDZfWO36yCUwsYKeIO0bTFdfd9vR6UhijAgRclqTbkX4ryABUYOw.](https://www.refresher.cz/130688-Slovensko-chce-redefinovat-znasilneni-Ministerstvo-ale-predklada-novelu-ktera-neprinasi-zadnou-zmenu-rika-advokatka)

KUBŮ, E. Slovensko chce redefinovat znásilnění. Ministerstvo ale předkládá novelu, která nepřináší žádnou změnu, říká advokátka. In: *Refresher* [online]. 9. 2. 2023. Dostupné na: <https://refresher.cz/130688-Slovensko-chce-redefinovat-znasilneni-Ministerstvo-ale-predklada-novelu-ktera-neprinasi-zadnou-zmenu-rika-advokatka>.

3. Seznam použitých právních předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů)

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 119/2013 Sb., o standardech kvality poskytovaných služeb podle zákona o obětech trestných činů

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže zaproptávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

Zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon (trestní zákon Slovenské republiky)

Code pénal (trestní zákoník Francouzské republiky)

Brottsbalk, SFS nr: 1962:700 (trestní zákoník Švédské království)

Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí

Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen

4. Seznam použité judikatury

Česká republika

Zhodnocení poznatků o soudní praxi při rozhodování o trestných činech proti lidské důstojnosti podle oddílu druhého hlavy osmé zvláštní části trestního zákona, Nejvyšší soud ČSSR ze dne 19. 1. 1982, sp. zn. Tpjf 158/80, publikováno pod č. R 17/1982 tr.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 3. 1994, sp. zn. 3 To 105/93, publikováno pod č. R 43/1994 tr.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 5. 2009, sp. zn. 3 Tdo 535/2009, publikováno pod č. R 25/2010 tr.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 7. 2010, sp. zn. 7 Tdo 841/2010

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 8. 2011, sp. zn. 3 Tdo 929/2011, publikováno pod č. R 24/2023 tr.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 3 Tdo 182/2012

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 10. 2012, sp. zn. 4 Tdo 1070/2012

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 1. 2014, sp. zn. 3 Tdo 1296/2013

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 11 Tdo 294/2014

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 11 Tdo 294/2014-15

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 4. 2014, sp. zn. 7 Tdo 432/2014-30

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 8. 2014, sp. zn. 3 Tdo 928/2014-21

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 10. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1228/2015

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 8. 2016, sp. zn. 8 Tdo 1015/2016

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 10. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1301/2016

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. 4 Tdo 1311/2017

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 11. 2017, sp. zn. 6 Tdo 1179/2017

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 5. 2018, sp. zn. 6 Tdo 603/2018

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 9. 2018, sp. zn. 7 Tdo 685/2018

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 8. 2019, sp. zn. 6 Tdo 540/2019

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. 15 Tdo 1154/2019, publikováno pod č. R 17/2020 tr.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 4. 2020, sp. zn. 7 Tdo 249/2020

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 9. 2020, sp. zn. 8 Tdo 903/2020

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 8. 2021, sp. zn. 8 Tdo 699/2021, publikováno pod č. R 10/2022 tr.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 7 Tdo 833/2021, publikováno pod č. R 15/2022 tr.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 11. 2021, sp. zn. 7 Tdo 1023/2021

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 3. 2022, sp. zn. 8 Tdo 163/2022

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 3. 1. 2023, sp. zn. IV. ÚS 3080/22

Evropský soud pro lidská práva

M. C. proti Bulharsku, rozsudek senátu ESLP ze dne 4. 12. 2003, stížnost č. 39272/98

Zahraniční rozhodnutí

Rozhodnutí kasačního soudu L'arrêt de la Cour de cassation Francouzské republiky ze dne 23. ledna 2019, n° 18-82.833, Bull. crim. n° 25

Rozsudek trestního soudu La cour criminelle de l'Hérault ze dne 29. října 2021

5. Seznam ostatních zdrojů

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

Důvodová zpráva k Úmluvě Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí

Obecné doporučení č. 35 Výboru OSN pro odstranění diskriminace žen

Senátní tisk č. 122 14. funkčního období Senátu Parlamentu České republiky

Stanoviska předsedy Legislativní rady vlády ze dne 15. prosince 2023, č. j. 1029/23

Statistické přehledy kriminality Policie České republiky

Stenozáznam z 1. dne 21. schůze 14. funkčního období Senátu Parlamentu České republiky

Problematické aspekty právní úpravy trestného činu znásilnění a jeho možná redefinice

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá problematickými aspekty trestného činu znásilnění, a to především s ohledem na současný společenský tlak na redefinici tohoto trestného činu. Úvod práce je věnován stručnému historickému vývoji právní úpravy trestného činu znásilnění a zahraniční komparatistice české právní úpravy s právní úpravou Slovenska, Švédska a Francie. Nedílnou součástí této práce je také rozbor vybraných kriminologických aspektů, které jsou významné ve vztahu k problematice trestného činu znásilnění, zejména statistická analýza nahlášených a objasněných případů znásilnění, problematika latentní kriminality a charakteristika pachatele i oběti znásilnění.

Další část práce tvoří shrnutí nejzásadnějších rozhodnutí trestních soudů v oblasti trestného činu znásilnění, a to zejména ve vztahu k výkladu problematických pojmů, které mají zásadní vliv pro posouzení nezbytnosti redefinice trestného činu znásilnění. Následně práce analyzuje aktuální právní úpravu trestného činu znásilnění v České republice a provádí hodnocení nezbytnosti změny této právní úpravy, a to právě s ohledem na zjištěné nedostatky stávající právní úpravy a mezinárodní standardy, především Istanbulskou úmluvu.

Poslední část práce se věnuje vládnímu návrhu novely trestního zákoníku. Dílčí navrhované změny jsou podrobněji rozebrány, včetně jednotlivých východisek, které byly inspirací pro jejich formulaci. Součástí je rovněž kritické zhodnocení vládního návrhu novely trestního zákoníku.

Výstupem této práce je celkové zhodnocení aktuálního stavu právní úpravy trestného činu znásilnění a nezbytnosti redefinice trestného činu znásilnění v českém právním řádu, a to s ohledem na všechny zkoumané aspekty, kterým se práce v rámci svých jednotlivých kapitol věnuje.

Klíčová slova

Klíčová slova: znásilnění, redefinice znásilnění, pohlavní styk bez souhlasu

Problematic aspects of the legal regulation of the crime of rape and its possible redefinition

Abstract

The thesis deals with problematic aspects of the crime of rape, especially with regard to the current social pressure to redefine this crime. The introduction of the thesis is devoted to a brief historical development of the legal regulation of the crime of rape and foreign comparative analysis of the Czech legislation with the legislation of Slovakia, Sweden and France. An integral part of this thesis is also an analysis of selected criminological aspects that are important in relation to the issue of the crime of rape, in particular a statistical analysis of reported and clarified cases of rape, the issue of latent criminality and the characteristics of the perpetrator and the victim of rape.

The next part of the thesis is a summary of the most important decisions of the criminal courts in the field of the crime of rape, especially in relation to the interpretation of problematic concepts, which are crucial for assessing the necessity of redefining the crime of rape. Subsequently, the thesis analyses the current legal regulation of the crime of rape in the Czech Republic and assesses the necessity of changing this legal regulation, precisely with regard to the identified shortcomings of the current legal regulation and international standards, especially the Istanbul Convention.

The last part of the thesis is devoted to the government's draft amendment to the Criminal Code. Partial proposed changes are discussed in more detail, including the individual premises that inspired their formulation. It also includes a critical assessment of the government's draft amendment to the Criminal Code.

The result of this thesis is an overall assessment of the current state of the legal regulation of the crime of rape and the necessity of redefining the crime of rape in the Czech legal system, with regard to all the aspects examined, which are dealt with in the individual chapters of the thesis.

Key words

Key words: rape, redefinition of rape, sexual intercourse without consent